

1.207

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра права інтелектуальної власності
та корпоративного права

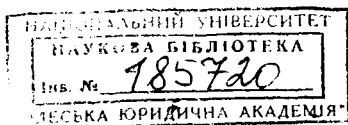
О. І. Харитонова, Л. І. Галупова

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти
ступеня магістра права; галузь знань – 08 «Право»,
спеціальність – 081 «Право»

Одеса
Фенікс
2019

Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол №2 від 25 жовтня 2019 р.).

Автори:

Харитонова Олена Іванівна – доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедрою права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент НАПрН України;

Галупова Лариса Ігорівна – асистент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Бігняк Олександр Валентинович – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Кізілова Олена Сергіївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного та господарського права та процесу Міжнародного гуманітарного університету.

Харитонова О. І., Галупова Л. І.

X 20 Корпоративне право : навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання) О. І. Харитонова, Л. І. Галупова. – Одеса : Фенікс, 2019. – 108 с.

У навчально-методичному посібнику викладено зміст навчальної дисципліни: теми лекцій і практичних занять, практичні завдання з курсу, перелік тем для самостійної роботи, питання для перевірки знань з навчальної дисципліни, перелік тем рефератів і список рекомендованої літератури.

Навчально-методичний посібник підготовлено відповідно до освітньо-професійної програми вищої освіти за спеціальністю 081 «Право», а також рекомендовано використовувати у навчальній роботі при підготовці фахівців за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

Навчально-методичний посібник призначений для надання допомоги студентам, які вивчають дисципліну «Корпоративне право».

УДК 347.721

I. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Корпоративне право» призначена для студентів, що навчаються за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

Курс покликаний ознайомити студентів із сучасним станом правового регулювання корпоративних відносин, дослідження практичних аспектів створення, діяльності та ліквідації окремих видів юридичних осіб.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є питання правового регулювання відносин, які виникають у сфері створення та функціонування юридичних осіб. Актуальність вивчення різних аспектів корпоративного права, в першу чергу в тому, що ефективна діяльність суб'єктів господарювання, реалізація корпоративних прав їх суб'єктами неможливі без належного вивчення правового регулювання даної сфери.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Корпоративне право» пов'язана з навчальними дисциплінами: «Цивільне право» та «Господарське право».

Метою викладення навчальної дисципліни «Корпоративне право» є – ознайомлення з основними положеннями діяльності підприємств різних видів власності, правового статусу юридичних осіб корпоративного типу, принципів корпоративного управління, виникнення, зміна та припинення корпоративних прав, а також основних положень захисту корпоративних прав.

Завданням вивчення дисципліни навчальної дисципліни «Корпоративне право» є: ознайомлення студентів із сучасним станом правового регулювання відносин корпоративного права, сприяння широкій загальній підготовці студентів у питаннях створення, діяльності та ліквідації окремих видів юридичних осіб, ознайомлення з практичними аспектами реалізації корпоративних прав, ознайомлення з практикою за-

стосування корпоративного законодавства державними органами, з практикою реалізації корпоративного законодавства юридичними особами, набуття навичок застосування законодавства у сфері корпоративного права у практичній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: поняття та зміст базових категорій корпоративного права; основні джерела корпоративного права; особливості порядку організації, діяльності та ліквідації окремих видів юридичних осіб; умови захисту корпоративних прав;

вміти: застосовувати норми чинного законодавства у сфері корпоративного права при розв'язанні конкретних практичних питань; складати правові документи у сфері корпоративного права: договори, заяви, скарги, позови, які подаються до органів державної влади; застосовувати отриманні знання у науковій діяльності.

II. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна «Корпоративне право» є однією зі складових програми підготовки магістра за спеціальністю 081 «Право».

Успішне вивчення курсу «Корпоративне права» передбачає освоєння студентами лекційного матеріалу, його закріплення та поглиблення на практичних заняттях, самостійне вивчення нормативної, навчальної та наукової літератури.

Основним видом навчальних занять є лекції, призначені для засвоєння теоретичного матеріалу.

Лекція – основна форма проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу.

Лекція – це аудиторне заняття з курсом або його частиною (потоксом), що проводять провідні викладачі – лектори (професори та доценти) навчального закладу, а також провідні вчені або спеціалісти, запрошені для читання лекцій, що містять основні положення навчальної або спеціальної дисципліни, їх теоретичні проблеми, в тому числі новітні наукові досягнення. Тематику курсу лекцій наведено у тематичному плані навчальної дисципліни.

Основними завданнями, що визначають напрямок лекційних занять, є: характеристика структури теми; розкриття змісту категоріального апарату теми; висвітлення зв'язку теорії з практикою.

Лекція є теоретичною основою практичних занять, подальшого самостійного вивчення студентами курсу.

Самостійну роботу студента над лекцією умовно поділяють на три основні етапи:

- 1) підготовка до лекції, що відбувається заздалегідь і передбачає ознайомлення з рекомендованою навчаль-

ною літературою за конкретною темою, що викладати-муть на лекції;

- 2) сприйняття і конспектування лекції, що полягає в засвоєнні усного матеріалу і його коротких записів (конспектуванні). При конспектуванні необхідно в результаті «переробки» інформації виділити основну думку лектора і стисло її викласти. Лекція не підлягає дослівному запису, за винятком формулювань, визначень, імен, найменувань нормативного – правових актів та літератури, хронологічних і статистичних даних, підсумкових висновків за темою;
- 3) подальша робота над лекцією, що передбачає додаткове доопрацювання конспекту на основі самостійного вивчення рекомендованої нормативної, навчальної та наукової літератури.

Практичні заняття, які проводять з академічною групою, є логічним продовженням лекційного курсу. На них поглиблюють, закріплюють та деталізуються знання, отримані під час лекції і в результаті самостійної роботи.

Практичні заняття спрямовані на підвищення теоретичного рівня знань у сфері корпоративних прав, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок студентів.

Практичному заняттю має передувати підготовка студента за завчасно визначеним планом. Для цього необхідно:

- вивчити і доповнити конспект лекції з даної теми;
- вивчити рекомендовані нормативно – правові акти, навчальну та наукову літературу;
- скласти конспект або тези відповіді за найбільш складними питаннями заняття;
- вміло використовувати вивчений матеріал при відповідях.

Студент на практичному занятті має продемонструвати знання теоретичного матеріалу, здатність використовувати його при вирішенні практичних завдань, уміння ясно та аргументовано висловлювати свої думки в усній та письмовій формі, оперуючи термінологією.

Під час проведення практичних занять викладач використовує такі форми: вільне обговорення питань плану заняття в академічній групі; індивідуальна співбесіда з кожним студентом; виконання письмових, в тому числі контрольних, робіт; заслуховування доповідей, рефератів з найбільш складних питань і їх подальше колективне обговорення в групі тощо.

Практичні заняття є також одним із видів поточного контролю за успішністю освоєння студентами навчального матеріалу. На кожному занятті викладач оцінює ступінь підготовки студента з теми. Підсумкові оцінки вносять до журналу обліку успішності.

Метою практичних занять є: поглиблення дослідження проблемних питань курсу, вироблення навичок самостійної роботи студента, розвиток вміння застосовувати нормативно – правові акти.

Важливими формами навчальних занять є індивідуальні навчальні заняття, консультації.

Індивідуальні навчальні заняття організовують з окремими студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей. До видів індивідуальних завдань з курсу «Корпоративне право» належать реферати, доповіді, презентації, тестові завдання, завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти.

Самостійна робота студента є особливою формою організації навчання, основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових аудиторних занять час. Самостійна робота забезпечує розвиток продук-

тивного мислення в процесі самостійного опрацювання наданої основної та додаткової літератури.

Мета самостійної роботи – закріплення, поглиблення й узагальнення знань, здобутих на лекційних та практичних заняттях. Для підвищення ефективності самостійної роботи студента доцільно її планування. Планування та організація самостійної роботи мають ґрунтуватися на достовірній інформації згідно з такими позиціями: вид роботи (наприклад, підготовка до лекції, практичних занять); трудомісткість процесу підготовки (з урахуванням індивідуальних здібностей і особистісних якостей студента); форми і методи навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення виду самостійної роботи; місце і форма виконання самостійної роботи (наприклад, у бібліотеці, спеціалізованому навчальному кабінеті, комп'ютерному класі, вдома; письмово, усно тощо); форми і способи контролю виконання самостійної роботи студента; необхідний і достатній обсяг часу за диференційованими нормативами щодо кожного виду самостійної роботи.

Особливість самостійної роботи полягає в необхідності самостійного, творчого пошуку та аналізу інформації. Це дає змогу розширити обсяг інформації з теми, отримати системне уявлення з конкретного питання.

Результати, отримані студентами на практичних заняттях, враховують під час проведення підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Формою такого контролю з навчальної дисципліни «Корпоративне право» є залік. Результати заліку оцінюють за шкалою – «зараховано», «незараховано».

Результати заліку вносять до відомості та залікової книжки студента.

Студента вважають допущеним до заліку лише за умови виконання всіх видів робіт, передбачених планом навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання знань студентів:

Оцінка виставляється за національною чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». При оцінці за основу слід брати повноту і правильність виконання завдань.

1. Оцінка «5» (відмінно) ставиться в тому разі, коли відповідь студента правильна, повна, послідовна, логічна; студент впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань.

2. Оцінка «4» (добре) ставиться в тому разі, коли відповідь правильна, послідовна, логічна, але студент допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань.

3. Оцінка «3» (задовільно) ставиться у тому разі, коли студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли студент виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу або студент відмовляється відповідати на поставлені питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	Задовільно	не зараховано
1-59	Fx	Незадовільно	
1-34	F		

ІІІ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО»

№	Теми	Аудиторні заняття		Самостійна робота
		Лекції	Практичні	
1.	Загальні засади корпоративного права	2	2	4
2.	Суб'єкти корпоративних правовідносин	2	2	6
3.	Підприємницьке товариство як суб'єкт корпоративного права	2	-	2
4.	Поняття та види корпоративних прав	-	2	2
5.	Правовий режим майна підприємницького товариства	2	-	2
6.	Поняття та сутність корпоративного управління	2	4	8
7.	Припинення діяльності підприємницького товариства	2	2	4
8.	Правове становище акціонерного товариства	-	2	6
	Всього	12	14	34

Тематичний план розроблено відповідно до навчального навантаження в Національному університеті «Одеська юридична академія» на 2019-2020 навчальний рік для судово-адміністративного факультету.

IV. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

1. Поняття корпоративного права.
2. Поняття та ознаки корпоративних правовідносин.
3. Види корпоративних правовідносин.
4. Джерела корпоративного права

Ключові слова теми: Корпоративне право. Взаємозв'язок корпоративного права з іншими галузями права. Місце корпоративного права в правовій системі України. Структура корпоративного права.

Предмет корпоративного права. Корпоративні правовідносини. Цивільні правовідносини. Господарські правовідносини. Види корпоративних правовідносин. Правова природа корпоративних правовідносин. Ознаки корпоративних правовідносин. Структура корпоративних правовідносин. Суб'єкти корпоративних правовідносин. Об'єкти корпоративних прав. Зміст корпоративних правовідносин.

Джерела корпоративного права. Законодавство України. Локальні акти господарських товариств. Узагальнення судових органів.

Методичні вказівки

Вивчення першої теми слід почати з характеристики корпоративного права, розкриття його поняття. Термін «корпоративне право» став широкоживаним у наукових дослідженнях, публікаціях. Разом з тим, у науковій доктрині не сформульовано єдиного підходу до визначення вказаної кате-

горії, її змісту. Різні підходи до розкриття суті корпоративного права можуть бути зведені до визначення його в об'єктивному та суб'єктивному розумінні.

Корпоративне право як право об'єктивне розглядається як система юридичних норм, що регулюють групу суспільних відносин, які виникають у зв'язку із створенням і функціонуванням юридичних осіб у результаті реалізації суб'єктами цивільних правовідносин права бути їх засновниками (учасниками). Корпоративне право в суб'єктивному розумінні треба розуміти як право особи, об'єднуючи зусилля та капітал, бути учасником корпорації (юридичної особи). Всі інші суб'єктивні права учасника, що впливають із його членства в тій чи іншій організації, є похідними і розкриваються через поняття змісту корпоративного права¹.

Кравчук В. М. корпоративне право розглядає як галузь права, що регулює відносини, які виникають між учасниками, юридичними особами та їх органами у зв'язку зі створенням, управлінням та припиненням юридичних осіб². Кашаніна Т. В. визначає корпоративне право як систему норм, що встановлюються органами управління корпорації, які виражають волю її членів, обов'язкову для членів корпорації, та охороняються силою корпоративного примусу, а у разі його недостатності – силою державного примусу³. На думку Кібенко О.Р., корпоративне право є комплексним міжгалузевим правовим інститутом, норми якого регулюють приватноправові й публічно-правові відносини, які складаються у зв'язку з виникненням, діяльністю і ліквідацією господар-

---

¹ Васильєва В. До питання про поняття корпоративного права / Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=99&d=421>

² Кравчук В. М. Корпоративне право: наук.-практ. коментар законодавства та судової практики / В. М. Кравчук. – К.: Істина, 2008. – С. 12-13.

³ Корпоративное право (Право хозяйственных товариществ и обществ): Учебник для вузов / Т.В. Кашанина. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – С. 64.

ських товариств. включаючи відносини внутрішньо фірмового характеру⁴.

Предметом корпоративного права є корпоративні відносини. При підготовці до другого питання слід звернути увагу на те, що у наукових дослідженнях вироблено декілька підходів до визначення правової природи, особливостей та видів корпоративних правовідносин. Законодавче поняття корпоративних відносин закріплено в статті 167 Господарського кодексу України, відповідно до якої це відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав. Слід зазначити, що легальне визначення корпоративних відносин з'явилося відносно недавно. Разом з тим, у наукових дослідженнях поняттю та суті корпоративних відносин приділено достатньо велика увага. Так, Вінник О. М. визначає корпоративні відносини як такі, що виникають у процесі створення, функціонування та припинення господарських товариств за участю безпосередніх (засновники, учасники, саме товариство, його органи) та опосередкованих учасників (кредитори, споживачі, наймані працівники, облігаціонери товариства, територіальна громада, держава в особі уповноважених органів) і забезпечують збалансовану реалізацію інтересів зазначених осіб⁵. Щербина О.В. визначає корпоративні правовідносини як індивідуалізований суспільно-правовий зв'язок між особами, що є результатом впливу норми корпоративного права на фактичні суспільні відносини. Корпоративним правовідносинам властиві такі ознаки: дозволена спрямованість, рівність учасників, автономія їх волі, майнова самостійність, захист

---

⁴ Кибенко Е.Р. Корпоративное право. Учебное пособие. – Х. : Фирма Эспада, 1999. – С. 48-49.

⁵ Вінник О. М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і привагних інтересів в господарських товариствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О. М. Вінник. – К., 2004. – 32 с.

суб'єктивних прав, компенсаційний характер відповідально⁶. Симонян Ю.Ю. корпоративні правовідносини визначає як приватноправові відносини, в які вступають суб'єкти права відповідно до того, як вони реалізують свої суб'єктивні права й виконують юридичні обов'язки своєю взаємодією з метою задоволення власних інтересів⁷.

Відносини, що існують між юридичною особою, її засновниками (учасниками) і особами, що здійснюють функції органів юридичної особи, є різновидом цивільних організаційно-правових відносин. Специфіка таких відносин, врегульованих нормами цивільного права, полягає в тому, що вони спрямовані на створення, існування або припинення юридичних осіб і по своїй правовій природі не відносяться ні до майнових, ні до особистих немайнових відносин⁸.

Корпоративні відносини – це суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням юридичних осіб та участю в їх діяльності.

Корпоративні правовідносини – це корпоративні відносини, врегульовані нормами права.⁹

Корпоративні правовідносини можуть бути як майнового, так і немайнового характеру (але й будучи немайновими, вони пов'язані з майновими правами), всі вони зобов'язальні та відносні, значна частина з них має організаційний характер.¹⁰

---

⁶ Щербина О. В. Правове становище акціонерів за законодавством України. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 356 с.

⁷ Симонян Ю. Ю. Загальна категорія корпоративних правовідносин// Актуальні проблеми держави і права : збір.наук.праць, Одеса, 2008. – вип. 43. – С. 47-51.

⁸ Сумской, Д. А. Концепция органа юридического лица в теории гражданского права: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. 12.00.03 – Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право /Д. А. Сумской. – М., 2007. –43 с.

⁹ Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. – К.: Істина, 2005. – С.7.

¹⁰ Глусь Н.С. Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту. Автореф. дис...канд. юрид. наук. – К., 2000. – С.8.

На думку О. М. Вілник, корпоративні відносини – це відносини, що виникають у процесі створення, функціонування та припинення господарських товариств за участю безпосередніх (засновники, учасники, саме товариство, його органи) та опосередкованих учасників (кредитори, споживачі, наймані працівники, облігаціонери товариства, територіальна громада, держава в особі уповноважених органів) і забезпечують збалансовану реалізацію інтересів зазначених осіб. Вони є різновидом господарських відносин.¹¹

Специфіка корпоративних відносин, які існують між юридичною особою, її учасником (учасниками), а також іншим особами, які здійснюють функції її органів, полягає у тому, що їх учасники, виступаючи самостійними та незалежними суб'єктами цивільного обігу, які мають власну волю, набувають по відношенню один до одного права корпоративної влади та приймають на себе обов'язки корпоративного підпорядкування, при цьому об'єм та зміст цих прав та обов'язків визначається законом, засновницькими документами юридичної особи та відповідними договорами.

Корпоративні правовідносини мають наступні характерні риси.

По-перше, сфера в якій такі відносини виникають – ці відносини виникають щодо набуття, реалізації, охорони та захисту корпоративних прав;

По-друге, спеціальне правове регулювання – до корпоративних відносин застосовуються як окремі положення Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, так і прийнято спеціальні нормативно-правові акти, серед яких важливе значення мають Закони України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р., «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р., «Про товариства з обме-

---

¹¹ Вілник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах. Автореф. дис... докт. юрид. наук. – К., 2004. – С. 15.

женою та додатковою відповідальністю». Важливе значення для регулювання відносин, які виникають в акціонерних товариствах, мають Закони України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р., «Про національну депозитарну систему і особливості електронного обігу цінних паперів» від 10.12.1997 р.

По-третє, суб'єктний склад таких відносин – суб'єктами є особи, які володіють корпоративними правами, юридичні особи, в яких виникають корпоративні права, держава як власник корпоративних прав тощо;

По-четверте, спеціальний зміст – корпоративні відносини виникають щодо окремої категорії прав, визначених законодавством – корпоративних прав, як майнових, так і немайнових.

Корпоративні правовідносини можуть бути класифіковані за різними підставами.

Так, залежно від моменту виникнення корпоративні відносини прийнято поділяти на три види:

1. Відносини, які виникають при заснуванні юридичної особи. Такі відносини, в першу чергу мають організаційний характер, та пов'язані з підготовкою до реєстрації юридичної особи (наприклад, відносини щодо формування статутного капіталу юридичної особи, оплати акцій акціонерного товариства тощо). Важливе значення в регулюванні таких відносин окрім нормативно-правових актів мають й договори про заснування юридичної особи, які укладаються між засновниками.

2. Відносини, які виникають під час діяльності юридичної особи – суб'єкта корпоративного права. Це відносини щодо управління товариством, отримання частини прибутку (дивідендів) від діяльності товариства, відносини, пов'язані з реалізацією переважного права на придбання акцій приватного акціонерного товариства.

3. Корпоративні відносини, які виникають на стадії припинення юридичної особи. Зокрема, це відносини щодо реалізації одного з майнових корпоративних прав – права на отримання активів у разі ліквідації господарської організації.

Залежно від виду корпоративних прав, щодо яких виникають майнові корпоративні відносини, їх розділяють на два види:

1. майнові корпоративні відносини (наприклад, відносини, які виникають з приводу отримання дивідендів, отримання виплат у разі виходу учасника зі складу товариства, отримання активів при ліквідації товариства тощо);

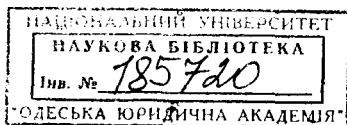
2. немайнові (управлінські) корпоративні відносини (наприклад, відносини щодо отримання інформації, участі у виконавчих та контролюючих органах товариства та ін.).

Також не менш розповсюдженою є класифікація корпоративних правовідносин залежно від суб'єктного складу на:

1. внутрішні – виникають між учасниками товариства, між учасниками та товариством, між органами товариства.

2. зовнішні, які виникають між учасниками товариства та третіми особами, між товариством та органами державної влади, між товариством та третіми особами. Зовнішні корпоративні відносини, на думку Кібенко О. Р., можуть бути приватноправового або ж публічно-правового характеру. Основну масу приватноправових корпоративних відносин складають відносини цивільні й трудові; публічно-правові корпоративні відносини можуть проявлятися в адміністративних, фінансових, кримінально-правових та багатьох інших. Разом з тим, слід враховувати, що не всі зовнішні відносини можуть бути визнані корпоративними відносинами, а лише ті, які стосуються реалізації, захисту корпоративних прав.

Структурними елементами корпоративних відносин виступають: суб'єкти, об'єкт, зміст (майнові та немайнові права суб'єктів).

Однією з важливих у теоретичному та практичному сенсі загальнотеоретичних проблем у галузі корпоративного права є визначення сутності корпоративних норм та їхнього місця у системі форм (джерел) права.

Основу усього цивільного законодавства України (у тому числі тієї його частини, що регулює корпоративні цивільні відносини) становить Конституція України.

На основі її норм, котрі стосовно цивільних відносин є закріпленням на конституційному рівні положень природного права, формуються і застосовуються (а стосовно звичаїв – тільки застосовуються, бо вони сформувалися раніше прийняття Конституції) інші форми цивільного законодавства. Зокрема, підґрунтям норм корпоративного права слугують положення ст. 42 Конституції України, яка передбачає право кожної людини на заняття підприємницькою діяльністю, що не заборонена законом, а також норми, які визначають принципів положення регулювання відносин власності (ст. 13, 14, 41), регулювання особистих немайнових відносин (ст. 21, 23, 24, 27, 28) тощо.

Крім того, як слідує зі змісту глави I ЦК України цивільне законодавство України (у тому числі те, що стосується корпоративних відносин, може існувати у таких формах: 1) акти цивільного законодавства України; 2) договори суб'єктів цивільного права; 3) звичаї (у тому числі звичаї ділового обігу); 4) міжнародні договори; 5) інші акти цивільного законодавства (правова доктрина, прецеденти, корпоративні норми тощо).

Основу системи корпоративного законодавства складають Цивільний кодекс України (далі – ЦК), Господарський кодекс України (далі – ГК), закони України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

ГК визначає поняття корпоративних прав, відносин та основні визначення видів господарських товариств. Детального регулювання, на відміну від ЦК, правового статусу господарських товариств він не містить. Є також інші спеціальні закони, які складають спеціальне законодавство за сферами діяльності акціонерних товариств чи товариств з обмеженою відповідальністю (наприклад, закони України «Про банки та банківську діяльність», «Про страхування», «Про холдингові компанії» та ін.).

При дослідженні джерел корпоративного права особливо у увагу необхідно приділити нормативно-правовим актам. Також слід врахувати, що в корпоративному праві в регулюванні діяльності господарських товариств, реалізації корпоративних прав їх учасників, визначенні повноважень органів управління важливе значення мають установчі документи (статути та засновницькі договори, меморандуми), які прийнято розглядати як локальні акти.

Нормативно-правові акти, які регулюють корпоративні відносини можуть бути умовно поділені на дві основні категорії: загальні та спеціальні (які регулюють виключно корпоративні відносини). Так, як приклад загальних нормативно-правових актів слід навести Цивільний та Господарський кодекси України, Господарсько-процесуальний кодекс України, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». Спеціальними актами у сфері регулювання є: Закони України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного капіталу акціонерного товариства, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.03.2007 р. № 280/13547. Важливе значення для ефективною реалізації корпоративних прав та регулювання корпоративних відносин

переважно в акціонерних товариствах мають Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.12.2003 р. № 571 (мають рекомендаційний характер).

Важливе значення в регулюванні корпоративних правовідносин відіграють локальні акти юридичних осіб, а саме статuti та засновницькі договори. Слід звернути увагу, що вимоги до змісту установчих документів юридичних осіб, закріплені у законодавстві, можуть бути поділені на: обов'язкові (які в свою чергу можуть бути полені також на дві групи: загальні для всіх юридичних осіб та спеціальні – для окремих товариств); факультативні, які закріплюються у статутах та засновницьких договорах за рішенням засновників (учасників) товариства. на розсуд їх засновників (учасників). При цьому слід зазначити, що після закріплення в установчих документах факультативні положення набувають обов'язковий характер. Як приклад, факультативних положень установчих документів можна навести положення статуту приватного акціонерного товариства про переважне право акціонерів на придбання акцій у разі їх відчуження акціонером товариства. Закон України «Про акціонерні товариства» визначає загальні положення реалізації вказаного права, при цьому вирішення питання про наділення акціонерів відповідним правом залишається на розсуд самих учасників товариства, адже виникає переважне право (крім випадків, передбачених у законі) лише за умови закріплення відповідних положень у статуті товариства.

Враховуючи, що корпоративне законодавство остаточно не сформовано, а багато положень законів потребують уточнення з метою їх одноманітного застосування, важливе практичне значення при урегулюванні корпоративних конфліктів відіграють рекомендації судових органів та узагальнення судової практики.

Література

1. Акціонерне право: навчальний посібник // В.В. Луць, Р.Б. Сивий, О.С. Яворська. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 256 с.
2. Кибенко Е. Р. Корпоративное право: Учебное пособие. – Харьков: Эспада, 1999. – 480с.
3. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики: монографія / В.А, Васильєва, А.В, Зеліско, В.В. Луць, І.Б. Саракун, Л.В. Сішук та ін. ; за заг. ред. проф. В.А, Васильєвої; Нац. Акад. правових наук України, наук.-дослід. Ін.-т приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака, Лабораторія проблем корпорат. права; ДВНЗ «Прикарпатський нац.. ун-т ім. В. Стефанчука», навчально-наук. Ін.-т. – І. –Ф.: Супрун В.П. – 2017. – 498 с.
4. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. – Івано-Франківськ: Прикарп. нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2016. – 445 с.
5. Боннер А.Т. Применение нормативных актов в гражданском процессе. – М.: Юрид. лит., 1980. – 160 с.
6. Кононов В.С. Корпоративные правоотношения: понятие, признаки, сущность // Актуальные проблемы гражданского права. – 2005. – вып. 9. – С. 63-85.
7. Кравчук В. М. Корпоративне право: наук.-практ. Коментар законодавства та судової практики.– К.: Істина, 2008.– 720 с.
8. Пахомова Н.Н. Место корпоративных отношений в предмете гражданско-правового регулирования / Цивилистические записки. – Межвуз. сборн. научн. трудов – Вып.4. – М.: Статут, 2005. – 606 с.
9. Спасибо-Фатєєва І. В. Правова природа корпоративних правовідносин в акціонерних товариствах// Вісник Академії правових наук України.-1998.-№ 3. – С.58-66.
10. Харитонов Є. О. Поняття та види цивільних організаційних правовідносин: постановка проблеми / Є. О. Харитонов,

О.І. Харитонова / Актуальні проблеми держави і права. – Одеса, 2008. – вип. 41. – С. 9-16

11. Цікало В. Корпоративне товариство: поняття, ознаки, організаційно-правові форми // Право України. – 2006. – № 6. – С. 48-50
12. Щербина В. Правова природа корпоративних відносин // Українське комерційне право. – 2006. – №7. – С. 10 – 14.
13. Серих О. В. Класифікація джерел корпоративного права / О.В. Серих // Наук. вісник міжн. гуманітарн. ун-ту. – 2011. – № 1. – С. 96–99.
14. Бровченко Т. І. Термінологічні аспекти установчих документів юридичних осіб / Т. І. Бровченко // Право України. – 2014. – № 12. – С. 199–204.

ТЕМА 2.

СУБ'ЄКТИ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

1. Поняття суб'єктів корпоративного права.
2. Класифікація суб'єктів корпоративного права.
3. Засновники товариства як суб'єкти корпоративного права.
4. Учасники товариства.
5. Держава як суб'єкт корпоративного права.
6. Органи державної влади

Ключові слова теми: Суб'єкти корпоративного права. Види суб'єктів корпоративного права. Фізичні особи – суб'єкти корпоративного права. Юридичні особи – суб'єкти корпоративного права. Господарські товариства. Учасники господарських товариств. Засновники господарських товариств. Вкладники товариства.

Держава як учасник корпоративних відносин. Управління корпоративними правами держави. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Методичні вказівки

При підготовці до першого питання, слід звернути увагу на те, що у зв'язку з відсутністю на законодавчому рівні чіткого переліку осіб, які визнаються суб'єктами корпоративного права, в правозастосовчій практиці, а також у наукових дослідження зустрічаються різні підходи до визнання окремих осіб суб'єктами корпоративного права. Зокрема, не вирішеним залишається питання щодо можливості та доцільності віднесення до суб'єктів корпоративного права кооперативів, некомерційних юридичних осіб тощо.

Суб'єктами корпоративного права та учасниками корпоративних правовідносин можуть виступати юридичні особи, фізичні особи, а також держава в особі уповноважених органів.

Як зазначає Кравчук В.М. юридичні особи – це центральний суб'єкт корпоративних відносин, оскільки ці відносини виникають саме у зв'язку з юридичною особою. Більшість корпоративних правовідносин існують саме за участю юридичної особи¹². З однієї сторони юридичні особи виступають особами, учасники яких мають корпоративними права. З іншої сторони – юридична особа може виступати особою, якій належать корпоративні права (наприклад, якщо виступає засновником, учасником іншої юридичної особи). Щодо визначення юридичних осіб, які виступають суб'єктами корпоративного права, ГК України при визначенні корпоративних прав використовує категорію «господарська організація». Якщо звернутись до процесуального законодавства, коло юридичних осіб, між учасниками, засновниками яких виникають корпоративні відносини, обмежується господарськими товариствами (ст. 12 Господарського процесуального кодексу України).

---

¹² Кравчук В. М. Корпоративне право: наук.-практ. коментар законодавства та судової практики.– К.: Істина, 2008.– С. 13.

Фізичні особи як суб'єкти корпоративного права можуть виступати в якості засновників, учасників товариств. Відповідно до п. 3 ч.1 ст. 32 Цивільного кодексу України неповнолітня особа може бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи. Слід зазначити, що на законодавчому рівні можуть встановлюватись обмеження щодо можливості участі особи у заснуванні товариства або участі в ньому. Як приклад можна навести обмеження щодо участі у повних товариствах. Так, особа може бути учасником тільки одного повного товариства, при цьому вона не може виступати учасником з повною відповідальністю в командитному товаристві.

При дослідженні питання правового статусу засновників та учасників товариства, слід звернути уваги, що ці особи не завжди співпадають. Як зазначається у наукових дослідженнях, будь-який засновник може стати учасником, разом з тим не кожний учасник є засновником товариства. Засновниками визнаються особи, які безпосередньо приймали участь у створенні товариства (формуванні статутного капіталу, затвердженні статуту, підписанні засновницького договору) та набули статусу учасника після реєстрації. Так, статус учасника товариства особа може набути у зв'язку зі спадкуванням частки у статутному капіталі господарського товариства, за договором уступки, тощо. В даному випадку набуття статусу учасника не пов'язано із участю особи у створенні товариства.

На законодавчому рівні (Закон України «Про акціонерні товариства») виділяються дві основні категорії суб'єктів:

- засновники акціонерного товариства – держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, а також фізичні та/або юридичні особи, що прийняли рішення про його заснування;

- акціонери товариства – фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства.

Відповідно до Закону України «Про господарські товариства» встановлено, що засновником, а також учасником товариства можуть бути підприємства, установи, організації, а також громадяни, крім випадків, передбачених законодавчими актами України. Іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації можуть бути засновниками та учасниками господарських товариств нарівні з громадянами та юридичними особами України, крім випадків, встановлених законодавчими актами України.

Слід зазначити, що правові основи управління об'єктами державної власності, зокрема основи управління корпоративними правами держави, визначено Законом України від 21 вересня 2006 року № 185-V «Про управління об'єктами державної власності».

Основними об'єктами контролю з боку держави виступають акціонерні відносини, організація управління державним майном, складові (схеми) органу корпоративного управління, організаційні форми забезпечення якісної реалізації державних інтересів, оцінювання ефективності управління державним пакетом акцій. Відповідний контроль здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Контроль за дотриманням законодавства у сфері створення та діяльності акціонерних товариств, випуску цінних паперів здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, яка є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України. Правові засади діяльності Національної комісії визначено у Законі України «Про державне регулювання

ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 № 448/96-ВР. Основними завданнями Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку є: здійснення державного регулювання та контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних на території України, а також у сфері спільного інвестування; захист прав інвесторів шляхом застосування заходів щодо запобігання і припинення порушень законодавства на ринку цінних паперів, застосування санкцій за порушення законодавства у межах своїх повноважень.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідно до покладених на неї завдань, зокрема: встановлює вимоги щодо випуску (емісії) і обігу цінних паперів та їх похідних, інформації про випуск та розміщення цінних паперів, у тому числі іноземних емітентів (з урахуванням вимог валютного законодавства України), які здійснюють випуск і розміщення цінних паперів на території України, а також встановлює порядок реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів; встановлює стандарти випуску (емісії) цінних паперів, інформації про випуск цінних паперів, що пропонуються для відкритого продажу, в тому числі іноземних емітентів, які здійснюють випуск цінних паперів на території України, та порядок реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів; видає дозволи на обіг цінних паперів українських емітентів за межами України; здійснює реєстрацію випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, у тому числі цінних паперів іноземних емітентів, що є в обігу на території України.

Література

1. Глусь Н.С. Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту: Автореф. дис... канд. юрид. наук 12.00.03. – К., 2000. – 23 с.
2. Глусь Н.С. Поняття корпорації як суб'єкта корпоративних правовідносин//Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2000. – 82. – С.27–30.

3. Жабський В. І. Корпоративні права держави як об'єкт корпоративних правовідносин / В. І. Жабський // Наше право. – 2013. – № 10. – С. 16-22.
4. Денисенко К.В. Суб'єкти майнових корпоративних правовідносин //Актуальні проблеми держави і права. –2007. – Вип. 34. – С. 313–318.
5. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики: монографія / В.А, Васильєва, А.В, Зеліско, В.В. Луць, І.Б. Саракун, Л.В. Сішук та ін. ; за заг. ред. проф. В.А, Васильєвої; Нац. Акад. правових наук України, наук.-дослід. Ін.-т приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака, Лабораторія проблем корпорат. права; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефанчука», навчально-наук. Ін.-т. – І. –Ф.: Супрун В.П. – 2017. – 498 с.
6. Саракун І.Б. Суб'єкти корпоративних правовідносин //Підприємництво, господарство і право. – 2005. – №3. – С.16–20.
7. Тихомиров М.Ю. Юридические лица: Правовое положение, порядок создания, учредительные и внутренние документы. – М.: Юринформцентр, 2000. – 488 с.
8. Чечетов М., Жадан І. Управління державними корпоративними правами у контексті економічної стратегії держави // Економіка України. – 2003. – № 8. – С.4-13.
9. Щербина О.В. Правове становище акціонерів за законодавством України: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 160 с.

ТЕМА 3.

ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ТОВАРИСТВО ЯК СУБ'ЄКТ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

1. Поняття та ознаки підприємницького товариства.
2. Правове становище господарських товариств.
3. Товариство з обмеженою відповідальністю.
4. Товариство з додатковою відповідальність.
5. Повне товариство.
6. Командитне товариство.

Ключові слова теми: Підприсмицьке товариство. Корпорація. Юридична особа корпоративного типу. Господарські товариства. Товариство з обмеженою відповідальністю. Товариство з додатковою відповідальністю. Повне товариство. Ккомандитне товариство.

Методичні вказівки

При підготовці першого питання в першу чергу слід проаналізувати визначення корпорацій, закріплені у нормативно-правових актах.

Стосовно визначення поняття корпорації, у науковій літературі існує кілька точок зору. По-перше, корпорації розглядаються як господарські організації, статутний капітал яких поділено на частки. При цьому така господарська організація може існувати у 1) формі унітарного підприємства, 2) у формі підприємства, яке не має статутного капіталу (повне і командитне товариства), або виробничого кооперативу¹³. Щодо господарських підприємств унітарного типу зазначається, що вони не є підприємствами корпоративного типу, а тому говорити про права корпоративного типу їх учасників навряд чи коректно.

На думку І.В. Спасибо-Фатєєвої, головним критерієм, що дозволяє відносити товариства до корпорацій, є наявність у їх учасників корпоративних прав та, відповідно, виникнення корпоративних відносин з їх участю. Якщо вони є, то матиме місце організація з корпоративним устроєм, а якщо цих прав в учасників немає – то й організація не буде вважатися корпорацією. Так, майнові права на участь у розподілі прибутку (на дивіденди) відсутні в учасників непідприсмицьких товариств, бо вони є неприбутковими. І навіть у разі отримання ними прибутку від певної діяльності він не розподіляється

---

¹³ Щербина В.С. Суб'єкти господарського права. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 227.

між учасниками. Не одержують вони й частини майна товариства ні в разі виходу з нього, ні при його ліквідації.

Відповідно до ЦК України (ч. 1 ст. 83 ЦК України) юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. Таким чином, основними організаційно-правовими формами юридичних осіб приватного права ЦК України визначає товариства й установи. Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі в цьому товаристві. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Натомість установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна.

У залежності від наявності мети одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками, товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. До перших віднесено господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) і виробничі кооперативи, до других – споживчі кооперативи, об'єднання громадян тощо. Відповідно до ст. 86 ЦК України непідприємницькі товариства можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність за умови, якщо це не заборонено законом і якщо така діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

До корпоративних підприємств ГК України відносить кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, у тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Таким чином, спираючись на наведені положення законодавства, можна виокремити такі характерні риси корпоратив-

них підприємств, як: 1) утворення шляхом об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників, 2) за загальним правилом кількість засновників – два або більше осіб, але допускається можливість створення однією особою, 3) учасники наділяються низкою прав – «корпоративних прав».

Слід також зазначити, що в ГК України також вживається термін «корпорація», а саме в ч. 3 ст. 120 ГК України, відповідно до якого корпорацією визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації. Тобто в даному випадку йдеться про одну з організаційно-правових форм договірної об'єднання юридичних осіб (господарських об'єднань). пропонуємо розрізнити «корпорації» як класичні утворення, участь у яких тягне виникнення сукупності майнових і немайнових прав, відносячи до них акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю, і «юридичні особи корпоративного типу»: повні та командитні товариства, виробничі кооперативи з додаванням інших можливих організаційно-правових форм корпоративних підприємств, про які йдеться в ГК України, – приватних підприємств та фермерських господарств, які діють на основі приватної власності кількох осіб, підприємств споживчої кооперації, утворених декількома споживчими товариствами.

Відповідаючи на друге питання варто розпочати із визначення поняття «господарське товариство». Отже, господарські товариства – це господарські організації, які створюються фізичними та/або юридичними особами та договірних засадах шляхом об'єднання майна та підприємницької діяльності з метою отримання прибутку (як загальне правило).

Правове становище господарських товариств регулюється Господарським кодексом України (статті 79-92), Цивільним кодексом України (статті 113-162), Законом України «Про господарські товариства», Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, що має статутний капітал, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Засновницький документ – статут.

Ця організаційно-правова форма регулюється Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Цей Закон визначає правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю (далі – товариство), порядок їх створення, діяльності та припинення, права та обов'язки їх учасників.

Правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю у сферах страхової та інвестиційної діяльності, в галузі виробництва сільськогосподарської продукції, а також в інших сферах діяльності, порядок їх створення, діяльності та припинення регулюються цим Законом з урахуванням особливостей, передбачених спеціальними законами.

Управління товариствами з обмеженою відповідальністю та товариствами з додатковою відповідальністю, у статутних капіталах яких є частка держави або органів місцевого самоврядування, регулюється цим Законом з урахуванням особливостей, передбачених спеціальними законами.

Встановлено відповідальність учасників товариства, які не повністю внесли вклади. Так, учасники товариства, які не повністю внесли вклади, несуть солідарну відповідальність за його зобов'язаннями у межах вартості невнесеної частини вкладу кожного з учасників.

Товариство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном. Товариство не відповідає за зобов'язаннями своїх учасників.

Новелою закону є те, що кількість учасників товариства не обмежується.

Учасники товариства мають такі права:

1) брати участь в управлінні товариством у порядку, передбаченому цим Законом та статутом товариства;

2) отримувати інформацію про господарську діяльність товариства;

3) брати участь у розподілі прибутку товариства;

4) отримати у разі ліквідації товариства частину майна, що залишилася після розрахунків з кредиторами, або його вартість.

Створення товариства відбувається за рішенням його засновників.

Якщо товариство створюється кількома особами, такі особи у разі необхідності визначення взаємовідносин між ними щодо створення товариства можуть укласти договір про створення товариства в письмовій формі. Договір про створення товариства може встановлювати порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства, розмір статутного капіталу, частку у статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови. Договір про створення товариства діє до дня державної реєстрації товариства, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання.

Установчим документом товариства є статут.

Товариством з додатковою відповідальністю визнається товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів. Учасники такого товариства відповідають за його боргами своїми внесками до статутного капіталу, а при недостатності цих сум – додат-

ково належним їм майном в однаковому для всіх учасників кратному розмірі до внеску кожного учасника. Граничний розмір відповідальності учасників передбачається у статуті. Засновницький документ – статут.

До товариств з додатковою відповідальністю застосовуються норми Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Основна відмінність полягає в тому, що на учасників товариства з додатковою відповідальністю покладається додаткова відповідальність за зобов'язаннями товариства особистим майном. Але на відміну від повного товариства додаткова відповідальність є не повною – стягнення може звертатись на особисте майно учасника лише в межах визначених статутом. При цьому для всіх учасників розмір додаткової відповідальності є однаково кратним до вартості внесеного кожним учасником вкладу.

Учасники товариства з додатковою відповідальністю солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, який встановлюється статутом товариства з додатковою відповідальністю і є однаково кратним для всіх учасників до вартості внесеного кожним з них вкладу.

У разі визнання банкрутом одного з учасників товариства з додатковою відповідальністю його відповідальність за зобов'язаннями товариства з додатковою відповідальністю розподіляється між іншими учасниками цього товариства пропорційно до розміру належних їм часток у статутному капіталі.

Повним визнається таке товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном. Особа може бути учасником тільки одного повного товариства. Засновницький документ – засновницький договір.

Особливості повного товариства:

По-перше, ведення справ повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників або всіма учасниками, або одним чи кількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке повинно бути підписано рештою учасників товариства. Створення контролюючих, виконавчих органів для повного товариства не передбачено.

По-друге, учасники повного товариства не вправі від свого імені та в своїх інтересах здійснювати угоди, однорідні з цілями діяльності товариства, а також брати участь у будь-яких товариствах (крім акціонерних товариств), які мають однорідну з повним товариством мету діяльності.

По-третє, відповідно до ЦК України у разі недостатності у повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі (відповідно до закону про господарські товариства – якщо не вистачає майна при ліквідації товариства) учасники несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства України може бути звернено стягнення.

По-четверте, учасник товариства відповідає за борги товариства незалежно від того, виникли вони після чи до його вступу до товариства. Учасник повного товариства який вибув із товариства, відповідає за зобов'язаннями товариства, що виникли до моменту його вибуття, рівною мірою з учасниками, що залишилися, протягом трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства.

По-п'яте, обов'язковою умовою дострокового виходу із повного товариства, створеного на певний строк, є наявність поважної причини. Які саме причини є поважними ні ЦК України, ні закон про господарські товариства не передбачають.

По-шосте, повне товариство підлягає ліквідації, якщо в товаристві залишається один учасник. Протягом 6 місяців такий учасник має право перетворити повне товариство у інше господарське товариство.

Відповідно до ст. 75 Закону України «Про господарські товариства» командитним визнається товариство, в якому разом з одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується вкладом у майні товариства (вкладників), та які не беруть участі в діяльності товариства. Сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу повного товариства.

Згідно з ч. 1 ст. 134 ЦК України командитне товариство створюється і діє на основі засновницького договору, який підписується всіма повними учасниками. Якщо командитне товариство створюється одним повним учасником, то установчим документом є одноособова заява (меморандум), яка містить усі відомості, що передбачені для засновницького договору командитного товариства.

Особливості командитного товариства:

По-перше, особливістю командитного товариства є поєднання в ньому рис повного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю. Як є очевидним із визначення командитного товариства його учасники поділені на дві категорії: по-перше, це повні учасники, до яких застосовуються норми законодавства про учасників повного товариства, та по-друге, вкладники, які за своїм статусом, правами наближені до учасників товариства з обмеженою відповідальністю. При цьому наявність двох категорій учасників є обов'язковою умовою існування командитного товариства.

Чинним законодавством встановлені певні обмеження щодо участі у командитному товаристві:

По-перше, особа може бути повним учасником лише одного командитного товариства.

По-друге, особа не може бути одночасно повним учасником командитного товариства та учасником повного товариства, що пов'язано з необмеженою відповідальністю учасників товариства по зобов'язаннях останнього.

По-третє, повний учасник командитного товариства не може бути його вкладником.

Вкладник командитного товариства має право:

- одержувати частину прибутку товариства згідно з його часткою в складеному капіталі товариства в порядку, встановленому засновницьким договором;
- діяти від імені товариства у разі видачі йому довіреності та згідно з нею;
- мати перевагу перед третіми особами при набуванні відчужуваної частки (її частину) в складеному капіталі товариства згідно з положенням ст. 147 ЦК України;
- якщо бажання викупити частку (її частину) виявили декілька вкладників, зазначена частка розподіляється між ними згідно з їхніми частками у складеному капіталі товариства;
- вимагати першочергового повернення вкладу у разі ліквідації товариства;
- ознайомлюватися з річними звітами та балансами товариства;
- після закінчення фінансового року вийти з товариства й одержати свій вклад у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом);
- передати свою частку (її частину) у складеному капіталі іншому вкладнику або третій особі, повідомивши про це товариство.

Передача вкладником усієї своєї частки іншій особі припиняє його участь у командитному товаристві.

По-друге, особливості управління командитним товариством. Управління справами командитного товариства здійснюється тільки учасниками з повною відповідальністю. Якщо в командитному товаристві є тільки один учасник з повною відповідальністю, управління справами здійснюється цим учасником самотійно. Враховуючи, що до командитних товариств застосовуються положення про повні товариства, повні учасники командитного товариства не вправі від свого імені та в своїх інтересах укладати угоди, однорідні з цілями діяльності товариства.

Вкладник може вчиняти дії від імені командитного товариства якщо йому видано доручення. Якщо вкладник командитного товариства вчиняє правочин від імені та в інтересах товариства без відповідних повноважень, то в разі схвалення його дій командитним товариством він звільняється від відповідальності перед кредиторами за вчинений правочин. Якщо схвалення не буде одержано, вкладник відповідає перед третьою особою самотійно усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства може бути звернено стягнення.

Вкладники не вправі перешкоджати діям учасників з повною відповідальністю по управлінню справами командитного товариства.

По-третє, спеціальні підстави припинення. Крім загальних підстав припинення, які властиві й іншим господарським товариствам, для командитного товариства передбачено дві спеціальні підстави: по-перше, відповідно до ст. 139 ЦК України це вибуття всіх повних учасників, що є підставою для ліквідації товариства; по-друге, це вибуття всіх вкладників, у зв'язку з чим учасники повного товариства мають право перетворити командитне товариство у повне товариство.

Література

1. Вінник О. М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище / О. М. Вінник. – К.: Товариство «Знання», 1998. – 308 с.
2. Вінник О. Характерні риси господарських організацій // Підприємництво, господарство і право. – 1998. – № 2. – С. 3-8.
3. Кравчук В. М. Розмір статутного капіталу юридичної особи // Право України. – 2007. – № 2. – С. 72.
4. Москва Л. Товарищество на вере (командитное товарищество) в современном польском и российском праве / Л. Москва, В. В. Ровный // Правоведение. – 2006. – № 1. – С.81-116.
5. Нецька Л. С. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю (цивільно-правовий аспект) : автореф. дис.... на здобуття наук. ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.03 / Л. С. Нецька. – Київ, 2001. – 20 с.
6. Петренко В. С. Установчі документи суб'єктів господарювання : автореф. дис.... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / В. С. Петренко. – Донецьк, 2006. – 18 с.
7. Симонян Ю.Ю. Правовідносини в командитних товариствах при створенні // Сучасний вимір держави та права: Міжнародна науково-практична конференція: зб. наук. праць. – Миколаїв : Іліон, 2008. – С. 282-284.
8. Слепцова Е. М. Ведение дел полного товарищества и товарищества на вере // Законодательство. – 1998. – № 4. – С. 46.
9. Функ Я. И. Полное товарищество по законодательству Российской Федерации и республики Беларусь. – М. : Амалфея, 2002. – 400 с.
10. Шеремет О. Правове положення повних товариств та товариств з додатковою відповідальністю// Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 11. – С. 17-20.

11. Шеремет О. Щодо засновницького договору повного товариства / О. Шеремет, О. Михальченко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4. – С. 22-25.
12. Тихомиров Ю. А. Участие государства в создании и деятельности акционерных обществ// Законодательство и экономика. – 1996. – N 3/4. – С. 17
13. Щербина О. В. Правове становище акціонерів за законодавством України. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 356 с.

ТЕМА 4.

ПОНЯТА ТА ВИДИ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВА

1. Поняття корпоративних прав
2. Класифікація корпоративних прав
3. Майнові корпоративні права
4. Немайнові корпоративні права
5. Підстави виникнення та припинення корпоративних прав
6. Обмеження корпоративних прав

Ключові слова теми: Поняття корпоративних прав. Класифікація корпоративних прав. Майнові корпоративні права. Немайнові корпоративні права. Виникнення корпоративних прав. Припинення корпоративних прав. Обмеження корпоративних прав.

Методичні вказівки

Відповідно до ст. 167 ГК корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Закон України «Про акціонерні товариства» визначає корпоративні права як сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які впливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами.

Визначення корпоративних прав наведено також в п. 1.8 Закону «Про оподаткування прибутку підприємств»: корпоративні права – це право власності на статутний фонд (капітал) юридичної особи або його частку (пай), включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також активів у разі її ліквідації відповідно до чинного законодавства, незалежно від того, чи створена така юридична особа у формі господарського товариства, підприємства, заснованого на власності однієї юридичної або фізичної особи, або в інших організаційно-правових формах.

На підставі аналізу законодавчих положень, можна виділити такі ознаки корпоративних прав: 1) корпоративні права належать лише особам, частка яких визначається у статутному капіталі юридичної особи; 2) корпоративні права виникають лише щодо підприємницької юридичної особи (корпоративного товариства); 3) корпоративні права мають складну структуру: включають у себе права немайнового та майнового характеру; 4) здійснення корпоративних прав пов'язане із майновою участю у статутному капіталі підприємницької юридичної особи; 5) корпоративні права можуть бути передбачені законом і локальними правовими актами підприємницької юридичної особи (корпоративного товариства); 6) належність особі корпоративних прав не вважається заняттям нею підприємницькою діяльністю; 7) законом можуть бути встановлені межі для певних категорій осіб щодо належності їм та/або здійснення ними корпоративних прав.

Поширеним є поділ корпоративних прав на майнові та управлінські (організаційні). Перші регламентують майнові відносини, другі стосуються питань участі у прийнятті рішень та формування органів управління товариства¹⁴. Близьким до нього є поділ корпоративних прав на майнові та немайнові.

Комплекс корпоративних прав складний і має такі їх види: основні (притаманні учасникові будь-якої господарської організації), спеціальні (наявність яких пов'язується з участю в суб'єкті господарювання певної організаційно-правової форми або в господарській організації з певним видом виключної діяльності та закріплюється спеціальними законами), локальні (передбачаються установчими документами конкретної господарської організації).

За безумовністю існування корпоративних прав у особи їх поділяють на: безумовні, які реалізують незалежно від певних умов, та умовні, які можуть бути реалізовані лише за наявності певних умов.

Окремій класифікації підлягають корпоративні права акціонерів: за критерієм можливості впливу акціонера на прийняття рішень на засіданнях загальних зборів акціонерного товариства на: права як одиничного акціонера, права як члена більшості акціонерів, права як члена меншості акціонерів; за джерелом їх встановлення: законодавчі та статутні.

Майнове право учасника господарського товариства – право на частку в статутному капіталі – є правом, яке учасник може реалізувати на свій розсуд, однак дотримуючись вимог закону та установчих документів господарського товариства, з яким він перебуває в корпоративних правовідносинах. Це такі можливості учасника, як продаж майнового права, його

---

¹⁴ Спасибо-Фатеєва І.В. Механізм здійснення суб'єктивних корпоративних прав // Приватноправові механізми здійснення та захисту суб'єктивних прав фізичних та юридичних осіб: колективна монографія / В.Л. Яроцький, В.І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатеєва, І.В. Жилінкова та ін. / за наук. ред. В.Л. Яроцького. – Х.: Юрайт, 2013. – С. 70-88.

дарування або інший спосіб відчуження, а також його застава або передання у спадщину Інші майнові права, що належать учаснику господарського товариства, він реалізувати сам не взмозі, оскільки вони щільно пов'язані з комплексом прав, які належать як йому, так і іншим учасникам. Так, право на дивіденди учасник господарського товариства може реалізувати лише тоді, коли буде прийнято рішення загальними зборами учасників про їх нарахування, в тому числі про їх розмір та про строки виплати. Право учасника вимагати проведення з ним розрахунків у зв'язку з виходом із господарського товариства, навпаки, не пов'язано з рішенням загальних зборів. Адже учасник товариства сам вирішує те, чи припинити йому свої відносини з товариством, тобто його вихід являє собою односторонній правочин, по суті – відмову від корпоративного права. В свою чергу, цій дії має відповідати обов'язок господарського товариства здійснити розрахунки з особою, яка вийшла із складу його учасників. Якщо ж учасника виключають з товариства, то з ним мають бути проведені розрахунки. В цьому разі наявне припинення корпоративних прав, але з виникненням в особи одночасно майнового права вимоги від господарського товариства на виплату вартості частки майна товариства, пропорційно його частці в статутному капіталі. Отже, майнові права в складі корпоративних прав заміняються майновими правами зобов'язальної природи.

Відповідно, в учасника, що має те чи інше з названих майнових прав, виникає право на його захист у разі порушення цього права. Слід при цьому обирати адекватний спосіб захисту відповідного майнового права.

У структурі корпоративних прав поряд із майновими, виділяють немайнові (організаційні) права. Не випадково окремі науковці відстоюють назву саме організаційних корпоративних прав, тим самим відносячи корпоративні правовідносини до предмету регулювання господарського права. Як і майнові права, комплекс та різноманітність немайнових

прав залежить від виду корпорації. Однак теж можна уніфікувати деякі види прав і визначити їх як такі що притаманні учасникам всіх форм корпорацій. Якщо проаналізувати ч.1, 2 ст. 135 ГК, то можна виділити такі організаційно-управлінські повноваження учасника корпорацій як: – право визначати в установчих документах правовий статус господарської організації, а саме: мету і предмет діяльності корпорації, склад і компетенцію органів управління та порядок прийняття ними рішень, склад і порядок використання майна, та інші умови господарювання; – право здійснювати безпосередньо або через уповноважені органи в межах, встановлених законом, інші управлінські повноваження, зокрема брати участь та голосувати на загальних зборах, вносити пропозиції щодо порядку денного, брати участь у формуванні органів управління господарської організації та входити до їх складу, отримувати інформацію про діяльність господарської організації тощо). Як видно з аналізу даної норми можемо визначити немайнові права, які можуть належати засновнику та немайнові права, що можуть належати учаснику, в залежності від моменту набуття таких прав. До перших відносяться такі правомочності як можливість визначати при формування пакету установчих документів ключові відомості про створену корпорацію (її мету, предмет діяльності, організаційно-правову форму тощо). Якщо говорити про другий вид немайнових прав, то вони пов'язані вже з моментомнабуття статусу учасника створеної організації (це право на участь в управлінні товариством, право на отримання інформації пов'язаної з участю в її управлінні, тощо)¹⁵.

Існують різні підходи відносно назви зазначених прав – немайнові чи організаційні. Притримуємось цивілістичної позиції і йменуємо їх немайновими корпоративними правами. Для немайнових прав важливим є момент їх виникнен-

---

¹⁵ Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій.- К.: Атіка, 2004.- 624 с.

дарування або інший спосіб відчуження, а також його застава або передання у спадщину Інші майнові права, що належать учаснику господарського товариства, він реалізувати сам не взмозі, оскільки вони щільно пов'язані з комплексом прав, які належать як йому, так і іншим учасникам. Так, право на дивіденди учасник господарського товариства може реалізувати лише тоді, коли буде прийнято рішення загальними зборами учасників про їх нарахування, в тому числі про їх розмір та про строки виплати. Право учасника вимагати проведення з ним розрахунків у зв'язку з виходом із господарського товариства, навпаки, не пов'язано з рішенням загальних зборів. Адже учасник товариства сам вирішує те, чи припинити йому свої відносини з товариством, тобто його вихід являє собою односторонній правочин, по суті – відмову від корпоративного права. В свою чергу, цій дії має відповідати обов'язок господарського товариства здійснити розрахунки з особою, яка вийшла із складу його учасників. Якщо ж учасника виключають з товариства, то з ним мають бути проведені розрахунки. В цьому разі наявне припинення корпоративних прав, але з виникненням в особи одночасно майнового права вимоги від господарського товариства на виплату вартості частки майна товариства, пропорційно його частці в статутному капіталі. Отже, майнові права в складі корпоративних прав заміняються майновими правами зобов'язальної природи.

Відповідно, в учасника, що має те чи інше з названих майнових прав, виникає право на його захист у разі порушення цього права. Слід при цьому обирати адекватний спосіб захисту відповідного майнового права.

У структурі корпоративних прав поряд із майновими, виділяють немайнові (організаційні) права. Не випадково окремі науковці відстоюють назву саме організаційних корпоративних прав, тим самим відносячи корпоративні правовідносини до предмету регулювання господарського права. Як і майнові права, комплекс та різноманітність немайнових

прав залежить від виду корпорації. Однак теж можна уніфікувати деякі види прав і визначити їх як такі що притаманні учасникам всіх форм корпорацій. Якщо проаналізувати ч.1, 2 ст. 135 ГК, то можна виділити такі організаційно-управлінські повноваження учасника корпорацій як: – право визначати в установчих документах правовий статус господарської організації, а саме: мету і предмет діяльності корпорації, склад і компетенцію органів управління та порядок прийняття ними рішень, склад і порядок використання майна, та інші умови господарювання; – право здійснювати безпосередньо або через уповноважені органи в межах, встановлених законом, інші управлінські повноваження, зокрема брати участь та голосувати на загальних зборах, вносити пропозиції щодо порядку денного, брати участь у формуванні органів управління господарської організації та входити до їх складу, отримувати інформацію про діяльність господарської організації тощо). Як видно з аналізу даної норми можемо визначити немайнові права, які можуть належати засновнику та немайнові права, що можуть належати учаснику, в залежності від моменту набуття таких прав. До перших відносяться такі правомочності як можливість визначати при формування пакету установчих документів ключові відомості про створену корпорацію (її мету, предмет діяльності, організаційно-правову форму тощо). Якщо говорити про другий вид немайнових прав, то вони пов'язані вже з моментомнабуття статусу учасника створеної організації (це право на участь в управлінні товариством, право на отримання інформації пов'язаної з участю в її управлінні, тощо)¹⁵.

Існують різні підходи відносно назви зазначених прав – немайнові чи організаційні. Притримуємось цивілістичної позиції і йменуємо їх немайновими корпоративними правами. Для немайнових прав важливим є момент їх виникнен-

---

¹⁵ Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій.- К.: Атіка, 2004.- 624 с.

ня, з цієї позиції виділяємо немайнові права, які належать засновникам та немайнові права, що належать учасникам. До уніфікованого переліку немайнових корпоративних прав відносимо право на участь в управлінні (безпосередньо чи опосередковано), право вносити зміни до порядку денного, бути вчасно повідомленим про час та місце проведення загальних зборів, голосувати та брати участь в обговоренні на загальних зборах. Зазначимо, що всі ці права по суті є трансформацією одного права – права на участь в управлінні.

Розкриваючи підстави виникнення корпоративних прав, слід зазначити, що окремі з них є й підставою їх припинення. Так, наприклад, продаж акцій є підставою припинення корпоративних прав для акціонера та одночасно підставою їх виникнення у набувача акцій. Чинне законодавство не містить переліку підстав виникнення, зміни та припинення корпоративних прав. Передбачені у ЦК України, законах України «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства» підстави виникнення та припинення корпоративних прав, можуть бути класифіковані за різними критеріями.

Підстави виникнення корпоративних прав прийнято поділяти на дві категорії:

1. первинні (створення господарського товариства, придбання акцій додаткової емісії);

2. похідні (підстави для яких характерним є, як правило, зміна особи, якій належать корпоративні права. Наприклад, набуття корпоративних прав при придбанні акцій у акціонера, спадкування корпоративних прав, а також набуття корпоративних прав на підставі різних цивільно-правових договорів).

Так, підстави припинення корпоративних прав можуть бути класифіковані на:

1. добровільні (відчуження акцій, відступлення учасником своєї частки, вихід із товариства);

2. примусові (виключення учасника із товариства за рішенням інших учасників).

Також підстави припинення корпоративних прав можуть бути поділені на:

1. суб'єктивні (залежать від волі особи) – вихід, уступка частки, продаж акцій тощо;

2. об'єктивні (не залежать від волі учасника) – смерть фізичної особи – учасника товариства.

Слід враховувати, що окремі підстави припинення корпоративних прав не застосовуються в акціонерних товариствах. Так, акціонера не може бути виключено із складу учасників товариства, що передбачено, зокрема, для товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повного товариства. Не передбачено для акціонерного товариства й виходу учасника, внаслідок чого відбувається зменшення статутного капіталу товариства. Фактично припинити участь у товаристві можна шляхом відчуження акцій. Крім того, для набуття спадкоємцем статусу акціонера товариства та вступу до його складу не потрібно отримання згоди інших учасників, що передбачено, наприклад для товариства з обмеженою відповідальністю.

Однією із підстав припинення корпоративних прав є ліквідація товариства. При цьому слід враховувати, що окрім загальних підстав ліквідації юридичних осіб (за рішенням учасників товариства, за рішенням уповноважених органів державної влади), для командитного товариства передбачена спеціальна підстава для його ліквідації, а саме вибуття всіх повних учасників товариства.

17.06.2018 набрав чинності Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 №2275 – VIII, яким внесено зміни до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (далі – Закон), зокрема, виключено пункт 4 частини 4 статті 17 Закону, яким було передбачено надання документа, що підтверджує правомочність прийняття рішення відповідно до статуту гро-

мадського формування про внесення змін до Єдиного державного реєстру, – у разі державної реєстрації змін до відомостей про громадське формування.

Досліджуючи особливості обмеження цивільних прав, науковці одностайні у тому, що їхня формальна визначеність повинна забезпечуватись тільки на законодавчому рівні і реалізуються вони через три форми правового регулювання – заборону, дозвіл та позитивне зобов'язання. Перша із них є юридичним засобом, що спрямований па створення перешкод для здійснення небажаної поведінки. Наглядним прикладом вираження обмежень корпоративних прав через встановлення у законі заборон є ст. 158 ЦК України та ст. 31 Закону України «Про акціонерні товариства», Обидві статті визначають обставини, за яких акціонерне товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів та виплачувати дивіденди акцірнерам. Як узагальнююче поняття для цих обставин, законодавець у назвах вказаних статей використовує термін «обмеження», хоча у самих назва йдеться лише про обмеження щодо виплати дивідендів.

Зауважимо, що необхідними правовими умовами їхньої виплати є не тільки відсутність, законодавчо визначених обставин, які забороняють це робити, але і прийняття акціонерними товариством рішення про виплату дивідендів. Саме тому у статтях законодавець говорить про заборону оголошення та виплати дивідендів. Так, акціонерне товариство не має права оголошувати та виплачувати дивіденди до повної сплати статутного капіталу. Така вимога обумовлена його гарантійною функцією, оскільки статутний капітал визначає мінімальний розмір майна товариства і гарантує інтереси його кредиторам.

Немаловажливим у цьому питанні є момент сплати статутного капіталу. Через те у Законі «Про акціонерні товариства» обмеження у формі заборони щодо прийняття товариством рішення про виплату дивідендів та виплати дивідендів за простими і привілейованими акціями обумовлене реєстрацією звіту про результати розміщення акцій, яку здійснює Державна

комісія з цінних паперів та фондового ринку. Таке обмеження діє як на етапі сплати статутного капіталу при створенні акціонерного товариства так і при його наступних збільшеннях. Оскільки статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю має таке ж функціональне призначення, що і статутний капітал акціонерного товариства, вважаємо за необхідне встановити подібні обмеження при прийнятті цими господарськими товариствами рішення про розподіл прибутку та його виплату В основі другого обмеження щодо оголошення та виплати акціонерним товариством дивідендів лежить співвідношення чистих активів товариства з розміром його статутного капіталу та резервного фонду (ч. 3 ст. 158 ЦК України).

Подібне обмеження встановлено і у ст. 31 Закону України «Про акціонерні товариства». Проте законодавець вказує на ще один елемент, який слід враховувати при співвідношенні реальних та ідеальних показників майнового стану товариства. Так відповідно до ч. 1 ст. 31 цього Закону акціонерне товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів та здійснювати їх виплату за простими акціями у разі, якщо власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю. Аналогічна заборона визначена і у ч. 3 цієї статті щодо виплати дивідендів за привілейованими акціями. У цьому випадку до уваги беруть розмір перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю, власники яких мають переваги щодо черговості отримання виплат у разі ліквідації.

Наступне обмеження торкається лише права на отримання дивідендів і обумовлене обов'язком акціонерного товариства викупити акції у акціонерів – власників простих та привілейованих акцій (ч. 2 ст. 31 Закону України «Про акціонерні товариства»). Акціонерне товариство зобов'язання викупити акції у власника простих акцій, якщо він зареєструвався для

участі у загальних зборах та голосував проти прийняття загальними зборами рішення про: злиття, приєднання, поділ, перетворення, виділ товариства, зміну його типу з публічного на приватне; вчинення товариством значного правочину; зміну розміру статутного капіталу. Викуп привілейованих акцій товариство зобов'язане здійснити, якщо їхній власник голосував проти прийняття загальними зборами рішення про: внесення змін до статуту товариства, якими передбачається розміщення нового класу привілейованих акцій, власники яких матимуть перевагу щодо черговості отримання дивідендів чи виплат під час ліквідації акціонерного товариства; розширення обсягу прав акціонерів – власників розміщених класів привілейованих акцій, які мають перевагу щодо черговості отримання дивідендів чи виплат під час ліквідації акціонерного товариства. З нашого погляду подібне обмеження доцільно встановити і на випадок отримання частини прибутку учасниками інших видів господарських товариств. Необхідність встановлення такого обмеження обумовлена обов'язком господарських товариств виплатити учаснику, вартість частини майна товариства, що пропорційна частці цього учасника у статутному (складеному капіталі), якщо інше не встановлено установчими документами. Законодавчими актами передбачено чотири випадки, коли на господарське товариство покладатиметься вказаний обов'язок, зокрема, якщо частку учасника у статутному капіталі викупило саме товариство, якщо учасник вийшов з товариства, вибув з товариства або його виключили з товариства. Таким чином в результаті встановлення вказаного обмеження товариство не матиме права приймати відповідне рішення до того часу поки не виплатить вартість частини майна, що пропорційна частці учасника у статутному капіталі.

Література

1. Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій. – К.: Атіка, 2004. – 624 с.
2. Денисенко К. В. Переважне право на придбання додаткових корпоративних прав / К. В. Денисенко // Правове життя

сучасної України : Тези доп. Всеукр. наук. конф. – О. : Фе-
нікс. – 2008. – С. 292-293.

3. Саракун І.Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект): Монографія. – К.: НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2009. – 156 с.
4. Спасибо-Фатєєва І.В, Дуденко Т. Правова природа майнових і корпоративних прав, їх оборотоздатність та деякі аспекти застави // Юридичний радник. – 2005. – № 2(4).- С. 29-36.
5. Спасибо-Фатєєва І.В. Корпоративна власність // Українське комерційне право – 2006. – № 7. – С.25-41.
6. Спасибо-Фатєєва І.В. Поняття майна, майнових та корпоративних прав як об'єктів права власності // Вісник комерційного права -2004. – № 5. – С.9-18.
7. Спасибо-Фатєєва І.В. Сто проблем зі ст.100 ЦК // Юридична Газета. – 2004. – № 10 – С.18.
8. Сороченко А.В. Корпоративні права та обов'язки: господарсько-правовий аспект. автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2015.
9. Федькович О. Корпоративні права за законодавством України // Правовий тиждень. – 2009. –№16(142). Керницький А. Права акціонерів, шляхи і ступінь їх захисту /А. Керницький // Аналітика. – 2006. – №8 (50). – С. 40 – 44.
10. Хорт Ю. Переважне право на придбання акцій додаткової емісії: проблеми реалізації та шляхи їх вирішення// Економіка і право. – 2007. – № 10. – С. 85-89.
11. Цікало У. Поняття, ознаки та організаційно-правові форми юридичних осіб корпоративного типу за чинним законодавством України // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2010. – № 51.- С. 224.
12. Яримович У.В. Придбання корпоративних прав як форма здійснення інвестицій: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – К., 2012.

ТЕМА 5. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ТОВАРИСТВА

1. Поняття статутного (складеного) капіталу.
2. Вклади учасників та засновників товариства.
3. Етапи формування статутного (складеного) капіталу акціонерного товариства.
4. Поняття, склад і правовий режим майна підприємницького (господарського) товариства.

Ключові слова теми: Статутний капітал. Вклади учасників. Вклади засновників. Нематеріальні блага. Майнові вклади. Майно підприємства. Фонди підприємства. Резервний фонд.

Методичні вказівки

У законодавстві (ч. 1 ст. 87 ГК) визначено статутний капітал господарського товариства як суму вкладів засновників та учасників товариства.

Статутний капітал є однією з майнових гарантій стабільності товариства як ділового партнера. З цією метою законодавством встановлено загальний для всіх акціонерних товариств мінімальний розмір статутного капіталу в сумі, еквівалентній 1250 мінімальним заробітним платам (виходячи зі ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення товариства) та мінімальні розміри статутних капіталів для окремих видів суб'єктів господарювання, створених у формі господарських товариств – банків, страхових компаній. Статутний капітал товариства поділений на визначену установчими документами кількість акцій рівної номінальної вартості (в акціонерних товариствах) або на частки, розмір яких встановлюється статутом (в товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю).

У правовій літературі традиційно виділяють три основні функції, які повинен виконувати статутного капіталу господарського товариства:

- матеріально-забезпечувальна – внесене в оплату внеску майно становить матеріальну базу для діяльності товариства при його виникненні і при подальшому функціонуванні;
- гаранійна – товариство несе перед кредиторами відповідальність у межах належного йому майна, яке не може бути менше статутного капіталу;
- розподільча – через статутний капітал визначається частка участі кожного учасника у товаристві і його прибутках¹⁶.

Статутний капітал у певному розумінні є неподільним майном господарського товариства, тому закон імперативно регулює порядок його зміни – збільшення або зменшення. При цьому в ГК лише зазначається на право товариства змінювати (збільшувати або зменшувати) розмір статутного капіталу, а сам порядок зміни встановлено нормами ЦК та актами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України.

За загальним правилом, засновники та учасники господарського товариства можуть робити свої вклади у формі майнових об'єктів (будинків, споруд, обладнання тощо), цінних паперів, майнових прав (у тому числі на користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, майнові права на об'єкти інтелектуальної власності), грошових коштів у національній та/або іноземній валюті. В ст. 86 ГК визначаються загальні правила щодо вкладів засновників та учасників господарських товариств, то спеціальні встановлюються законами «Про банки і бан-

---

¹⁶ Долинская В. В. Акционерное право: Учебник - М.: Юрид. лит., 1997. – С. 26-29

ківську діяльність» (ст. 32), «Про страхування» (ч. 4–6 ст. 2), «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» (ч. 1 ст. 10) та ін.

Оцінка вкладу засновника/учасника в гривнях рівнозначна його частці у статутному фонді товариства і відповідно – у пов'язаних з цим можливостях (участі в розподілі прибутку товариства, його майна у разі ліквідації, але насамперед – можливості впливу на товариство шляхом участі в управлінні його справами). Якщо в персональних товариствах (повному та командитному) можливості щодо управління справами товариства в учасників, які несуть повну додаткову відповідальність за зобов'язаннями товариства, рівні та не залежать від розміру їх часток, то в об'єднаннях капіталів (акціонерному товаристві, товаристві з обмеженою відповідальністю і товаристві з додатковою відповідальністю) це питання вирішується інакше. Формально всі учасники (за винятком власників привілейованих акцій) мають право брати участь в управлінні справами товариства шляхом участі в загальних зборах учасників товариства, рішення на яких приймаються простою чи кваліфікованою більшістю голосів. Однак кількість голосів учасника, якими він може оперувати на загальних зборах (у тому числі при обранні складу виконавчого та контрольного органів), прямо пропорційна його частці у статутному фонді (тобто залежить від грошової оцінки його вкладу). Відтак, грошова оцінка вкладу, зробленого у формі майна, цінних паперів, майнових прав, стає вирішальною у визначенні розміру частки учасника, який використав таку форму вкладу. Зрозумілим у зв'язку з цим є прагнення таких осіб завищити подібну оцінку, що призводить до негативних наслідків для решти учасників – відповідного зменшення їх часток.

Для попередження подібних зловживань встановлюються правові механізми оцінки вкладів, зроблених у негрошовій формі. Господарський кодекс відносить вирішення цього питання на локальний рівень. Отже, порядок оцінки вкладів

визначається в установчих документах господарського товариства, якщо інше не передбачено законом (Закон України «Про господарські товариства», Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»).

З метою захисту інтересів кредиторів товариства забороняється використовувати для формування його статутного фонду кошти, що підлягають поверненню або мають цільове призначення, зокрема: бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит і під заставу. Запобіганням зловживанням з боку засновників має сприяти перевірка або підтвердження їх фінансового стану¹⁷. Спроможність засновників – юридичних осіб здійснити відповідні внески до статутного фонду господарського товариства підлягає (згідно з установленим порядком) перевірці незалежним аудитором (аудиторською організацією) у передбачених законом випадках.

Підтвердження майнового стану засновників особливо значення набуває для кредиторів персональних товариств, оскільки відповідно до закону кредитори, претендуючи на повне покриття боргу товариства, можуть розраховувати не лише на майно товариства, а й на сукупність майна, що належить на праві власності його учасникам з повною відповідальністю.

Загалом формування статутного (складеного) капіталу на практиці відбувається за трьома етапами. На першому етапі засновники визначаються з величиною статутного (складеного) капіталу та сумою вкладу кожного у грошовому еквіваленті, враховуючи або необхідний розмір капіталу для досягнення власної мети – фактор капіталу (об'єктивний підхід), або структуру капіталу (розподіл часток/акцій між собою), коли величина вкладу «підлаштовується» так, щоб кожний засно-

---

¹⁷ Кібенко О. Правовий режим майна приватного підприємства // Юридичний радник. – 2005. – №1(3). – С.37-41.

вник отримав «свої» голосина зборах, відповідний розподіл прибутків(дивідендів) у ході діяльності товариства –особистісний фактор (суб'єктивний підхід),або специфіку організаційно-правової форми, склад засновників (наприклад, один засновник), для яких наявність капіталу – целише формальна необхідність, оскільки їмбайдуже, яким буде його розмір, розподілчасток/акцій, голосів тощо, – структурний фактор (формальний підхід)¹⁸.

Після встановлення засновниками загального розміру капіталу та вкладів кожного з них, номінального розподілу між нимичасток/акцій, голосів після державної реєстрації товариства вони визначають допустимі предмети вкладів та порядок їх внесення, який має такі складові елементи: оцінку,механізм передачі/відчуження, оформленнявнесення. Це другий етап формування капіталу.

На третьому етапі засновники домовляються про строки внесення/оплати вкладів. Кожен учасник товариства повинен повністю внести свій вклад протягом шести місяців з дати державної реєстрації товариства, якщо інше не передбачено статутом. (ч.1 ст. 14 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»). Для ПТ та КТ (один, двата більше засновників) взагалі не встановлені такі строки. При цьому у законі відсутня імперативна норма щодо необхідностібезпосереднього формування статутного(складеного) капіталу ТОВ/ТДВ, ПТ, КТдо моменту державної реєстрації юридичноїособи, в тому числі і щодо обсягів внесеннявкладів. Це дає змогу їх засновникам/учасникам самостійно вирішувати ці питання.

Основною особливістю, за якою товариство відрізняється від інших суб'єктів господарювання є можливість добровільного об'єднання майна та зусиль засновників (учасників)

---

¹⁸ Формування статутного капіталу відбувається протягом декількох етапів [Електронний ресурс]. –Режим доступу : <http://studopedia.org/6-10920.html>

для формування ними власності. При цьому (учасники) засновники господарського товариства, які передали майно до статутного фонду не є власниками майна товариства. Такий висновок випливає із змісту ст. 12 Закону України «Про господарські товариства» та ст. 15 ЦК, де встановлюється, що власником майна господарського товариства є саме товариство.

Як суб'єкти права власності, господарські товариства відповідно до ст. 115 ЦК є власниками: майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного фонду або за ЦК статутного капіталу; продукції, виробленої товариством у результаті господарської діяльності; одержаних доходів; іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом.

З моменту передачі майна у власність товариства учасники втрачають на це майно речові права, а набувають лише право вимоги – зобов'язального права (тобто у разі виходу з товариства особа може вимагати лише компенсацію, а не повернення речі в натуральній формі, а у разі ліквідації товариства – вимагати частки в майні, що залишилося після ліквідації). Між тим, майно, що передано товариству у користування, у разі виходу з товариства повертається учаснику у натуральній формі без винагороди.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про господарські товариства», ст. 86 ГК і п. 2 ст. 115 ЦК вкладами засновників і учасників до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, грошові кошти, в тому числі в іноземній валюті, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом.

Вклад, оцінений у гривнях, становить частку учасника та засновника у статутному (складеному) капіталі. Гро-

шова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року //Відомості Верховної Ради України 2003. – № 18. – № 19-20. – № 21-22. – Ст.144.
2. Пацурківський Ю.П. Правий режим майна суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. – Чернівці : Рута, 2001. – 248 с.
3. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50–51. Ст. 384.
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 31–32. Ст. 263.
5. Прогосподарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 49. Ст. 682.
6. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 13. Ст. 69.
7. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 р. № 2265-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 30. Ст. 414.
8. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-4. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 34. Ст. 291.
9. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 31. Ст. 268.

10. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року //Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
11. Щербина В.С. Поняття та зміст правового режиму майна суб'єктів господарювання //Юридична Україна. – 2007. – № 1. – С. 71-79.
12. Янкова О.О. Правове регулювання статутного фонду комерційних організацій: дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.04. – Донецьк, 2000. – 19 с.

ТЕМА 6.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

1. Поняття корпоративного управління
2. Принципи корпоративного управління
3. Система органів управління господарського товариства
4. Загальні збори товариства
5. Виконавчий орган товариства
6. Контролюючі органи
7. Особливості управління в повних та командитних товариствах

Ключові слова теми: Корпоративне управління. Функції корпоративного управління. Мета корпоративного управління. Принципи корпоративного управління.

Система органів управління товариством. Посадові особи товариства. Загальні збори товариства. виключна компетенція. Проста більшість. Колегіальний орган. Виконавчий орган товариства. Директор. Дирекція. Контролюючі органи. Наглядова рада. Ревізійна комісія.

Особливості управління повними та командитними товариствами.

Методичні вказівки

Ефективне управління товариством є обов'язковою умовою його стабільної діяльності, прибутковості та постійного розвитку. Корпоративне управління визначається як система відносин, що виникають між учасниками корпоративного суб'єкта, його органами управління і самим суб'єктом з моменту його створення чи належної реєстрації, і мають на меті здійснення управління цим суб'єктом, забезпечення його ефективної і прибуткової діяльності та захисту інтересів пов'язаних із цим суб'єктом осіб. Об'єктом корпоративного управління в цьому значенні є суб'єктивні корпоративні права, тобто права на участь в управлінні корпоративним суб'єктом і отримання частки в його доході або частки його активів у разі реорганізації чи ліквідації.

Корпоративне управління це – система відносин, що виникають між учасниками корпоративного суб'єкта, його органами управління і самим суб'єктом з моменту його створення чи належної реєстрації, і мають на меті здійснення управління цим суб'єктом, забезпечення його ефективної і прибуткової діяльності та захисту інтересів пов'язаних із цим суб'єктом осіб. Об'єктом корпоративного управління в цьому значенні є суб'єктивні корпоративні права, тобто права на участь в управлінні корпоративним суб'єктом і отримання частки в його доході або частки його активів у разі реорганізації чи ліквідації¹⁹.

Грінтас Я.М. корпоративне управління визначає як систему принципів, норм, правил, методів поведінки учасників корпоративних відносин, які визначають досягнення певних цілей в результаті спільної діяльності. В якості суб'єкта корпоративного управління виступають учасники корпоративних відносин; в якості об'єкту корпоративного управління

---

¹⁹ Абрамов Я. Принципи корпоративного управління у світі. Чи слід їх запроваджувати в Україні // Юридичний журнал. – 2004. – №5. – С. 8

виступають корпоративні відносини; предметом корпоративного управління є діяльність учасників²⁰.

Відповідно до Принципів корпоративного управління у широкому розумінні корпоративне управління розглядають як систему, за допомогою якої спрямовують та контролюють діяльність товариства.

Корпоративне управління має забезпечити: ефективний захист прав та законних інтересів акціонерів; удосконалення системи надання, змісту та структури інформації про діяльність товариства; врегулювання відносин між органами управління товариства з чітким визначенням компетенції кожного з них; впровадження загальноновизнаних цивілізованих, добросчесних норм ділових відносин у процесі здійснення корпоративного управління.

Корпоративне управління, що здійснюється у корпорації, має приватно-правовий характер, оскільки приватні особи, які реалізують належні їм права і задовольняють інтереси, в добровільному порядку здійснюють його шляхом придбання акцій (долей), участі у роботі загальних зборів, формуванні органів управління юридичної особи тощо.

Правосуб'єктність юридичної особи може бути реалізована нею через свої органи, які мають діяти в її інтересах відповідно до закону, інших правових актів та установчих документів.

Правосуб'єктність юридичної особи, як штучного утворення, реалізується за допомогою особливого корпоративного представництва, яке здійснюється фізичними особами (органами юридичної особи), які, будучи пов'язаними з юридичною особою корпоративними відносинами, відповідно до закону, засновницьких документів, договорів, інших правових актів виражають і здійснюють волю юридичної особи, що не

---

²⁰ Гританс Я.М. Корпоративные отношения: Правовое регулирование организационных форм. – Москва, Волтерс Клувер, – 2005.

зводиться до волі самих представників, через яких юридична особа вчиняє операції, інші юридично значимі і фактичні дії. Специфіка корпоративного представництва полягає в тому, що фізичні особи, що складають органи юридичної особи, у внутрішніх, корпоративних відносинах є самостійними суб'єктами, що проявляють власну волю, тоді як в зовнішніх відносинах між юридичною особою і третіми особами вони розглядаються, через принцип організаційної єдності, як складові частини юридичної особи, що виражають зовні його волю і без довіреності діють від його імені²¹.

При визначенні системи органів управління господарським товариством слід звернути увагу, що модель управління залежить від типу товариства. Світовій практиці відомі дві основні схеми управління товариством: дворівнева, що передбачає наявність вищого органу – загальних зборів акціонерів та виконавчого органу – правління або ради директорів; трирівнева, відповідно до якої, крім названих органів (загальних зборів акціонерів та виконавчого органу), формується спостережна рада, яка виконує складні функції: організації та контролю за діяльністю правління, а також захисту інтересів акціонерів у перерві між загальними зборами товариства (акціонерів).

Вищим органом управління акціонерних товариств, товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю є загальні збори. Порядок проведення загальних зборів визначено у Законах України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та «Про акціонерні товариства». Крім того, окремі питання проведення загальних зборів визначаються у статуті товариства.

Загальні збори акціонерів скликаються не рідше одного разу на рік. Загальні збори учасників товариства з обмеже-

---

²¹ Козлова Н.В. Правосуб'єктність юридического лица / Н. В. Козлова. – М.: Статут, 2005. – 476 с.

ною відповідальністю та додатковою відповідальністю скликаються не рідше двох разів на рік, якщо інше не передбачено установчими документами.

Загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками не менш як 60 відсотків голосуючих акцій, тоді як загальні збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), що володіють у сукупності більш як 60 відсотками голосів. Законодавством визначено коло питань, віднесених до виключної компетенції загальних зборів, вирішення яких не може бути делеговано іншим органам товариства. Але при цьому слід враховувати, що не може бути визнано недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) товариства з тих підстав, що його прийнято загальними зборами з питань, віднесених до компетенції інших органів товариства (наглядової ради, виконавчого органу тощо)²², оскільки статтею 98 ЦК прямо передбачено право загальних зборів учасників товариства приймати рішення з усіх питань діяльності товариства. Положення установчих документів товариства, які обмежують це право, застосуванню не підлягають.

Загальні збори створюють основну правову базу для діяльності інших органів акціонерного товариства, на підставі якої і повинно здійснюватися управління ним спеціально створеним для цього виконавчим органом. Загальні збори є органом для виразу спільної (єдиної) волі акціонерів (інших учасників). Крім цього, він має право вирішувати питання, що належать до його виключної компетенції і стосуються внутрішнього управління товариством.

---

²² Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 25.02.2016 № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>

У товаристві, що має одного учасника, рішення з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників, приймаються таким учасником товариства одноособово та оформлюються письмовим рішенням такого учасника.

Виконавчим органом акціонерних товариств, товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю є колегіальний орган (дирекція) або одноособовий (директор). Виконавчі органи товариства можуть складатися з однієї особи і мати назву «одноосібний орган» (наприклад, директор). Якщо до складу виконавчого органу товариства входить кілька осіб, то такий орган є колегіальним (наприклад, дирекція). Як правило, кількість членів колегіального виконавчого органу товариства непарна, що може полегшити процедуру прийняття рішення з деяких питань. Хоча, з іншого боку, Кодекс не встановлює жодних умов щодо кількості членів цього органу, а слова «кілька осіб» можна розуміти як 2 й більше особи.

Дирекцію очолює генеральний директор. Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками товариства. Дирекція (директор) діє від імені товариства в межах, встановлених Законом та установчими документами. Генеральний директор має право без довіреності виконувати дії від імені товариства. Інші члени дирекції також можуть бути наділені цим правом.

Виконавчий орган товариства здійснює управління поточною діяльністю товариства.

До компетенції виконавчого органу товариства належить вирішення всіх питань, пов'язаних з управлінням поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників та наглядової ради товариства (у разі утворення).

Виконавчий орган товариства підзвітний загальним зборам учасників і наглядовій раді товариства (у разі утворення) та організовує виконання їхніх рішень.

Виконавчий орган товариства є одноосібним. Назвою одноосібного виконавчого органу є «директор», якщо статутом не передбачена інша назва.

Статутом може бути встановлено, що виконавчий орган товариства є колегіальним, та визначено його кількісний склад. Назвою колегіального виконавчого органу є «дирекція», а його голови – «генеральний директор», якщо статутом не передбачені інші назви.

Обрання членів колегіального виконавчого органу та його голови здійснюється голосуванням щодо кожного кандидата окремо, якщо статутом не передбачено обрання членів виконавчого органу та його голови списком, кумулятивним голосуванням чи в іншому порядку.

Виконавчим органом акціонерного товариства, який здійснює керівництво його поточною діяльністю, є правління або інший орган, визначений статутом. Цей виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерного товариства, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариства. Він є підзвітним загальним зборам акціонерів і наглядовій раді акціонерного товариства та організовує виконання їхніх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом (ст. 58 Закону).

Виконавчий орган акціонерного товариства також може бути колегіальним (правління, дирекція) чи одноособовим (директор, генеральний директор). У випадку створення колегіального виконавчого органу має бути обраний його голова, який діє від імені юридичної особи. Важливим моментом є розмежування компетенції колегіального виконавчого органу та його голови. При цьому слід враховувати, що відповідно до Постанови Пленуму ВСУ про практику розгляду корпоративних спорів, при вирішенні спорів, пов'язаних з розмежуванням компетенції голови та членів виконавчого колегіального органу товариства, слід враховувати, що у разі, якщо у

статуті товариства передбачено, що його виконавчий орган діє у складі кількох осіб, а отже, голова правління не є самостійним органом управління, то для набуття товариством цивільних прав та обов'язків, він на підставі ч. 2 ст. 99 і ст. 161 ЦК України повинен виносити відповідні питання на розгляд засідання правління чи загальних зборів. Після обрання голови правління з ним має бути укладений контракт, в якому визначається термін повноважень та їх зміст.

Також в товариствах можуть створюватись контролюючі органи. Так, відповідно до Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» контроль за діяльністю дирекції (директора) товариства з обмеженою відповідальністю здійснюється ревізійною комісією, що утворюється загальними зборами учасників товариства з їх числа, в кількості, передбаченій установчими документами, але не менше 3 осіб. Члени дирекції (директор) не можуть бути членами ревізійної комісії.

В акціонерних товариствах створюється наглядова рада, яка є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та Законом «Про акціонерні товариства», контролює та регулює діяльність виконавчого органу.

Відповідно до ст. 51 Закону «Про акціонерні товариства» наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та цим Законом, контролює та регулює діяльність виконавчого органу. Виходячи з визначення, наглядова рада не є виконавчим органом, а здійснює управлінські функції всередині підприємства та його підрозділів. Однак ознайомлення з питаннями, вирішення яких віднесено до виключної компетенції наглядової ради, не дозволяє розглядати її виключно як орган, що лише регулює діяльність виконавчого органу, адже окремі питання стосуються основних

напрямів діяльності товариства та можуть суттєво позначатись на відносинах товариства з акціонерами та кредиторами.

По-перше, до компетенції наглядової ради віднесено питання, які за її відсутності вирішує виконавчий орган товариства (зокрема, обрання аудитора товариства та визначення умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг).

По-друге, наглядова рада уповноважена на вирішення таких питань, які стосуються основних напрямів діяльності товариства, як прийняття рішення про продаж раніше викуплених товариством акцій; прийняття рішення про розміщення товариством інших цінних паперів, крім акцій; прийняття рішення про викуп розміщених товариством інших, крім акцій, цінних паперів; прийняття рішення про вчинення значних правочинів у випадках, передбачених Законом; прийняття рішення про обрання (заміну) реєстратора власників іменних цінних паперів товариства або депозитарію цінних паперів та затвердження умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг.

Таким чином, наглядова рада виконує в акціонерному товаристві досить складні функції, серед яких виділяють захисну (захист прав акціонерів товариства), контрольну (у визначених статуттом АТ межах контролює діяльність виконавчого органу), регулятивну (регулювання діяльності виконавчого органу та самого акціонерного товариства шляхом прийняття внутрішніх нормативно-правових актів – положень АТ відповідно до вимог Закону «Про акціонерні товариства»), організаційну (полягає в організації скликання та проведення загальних зборів і діяльності виконавчого органу, заслуховуванні його звітів і прийнятті на їх підставі відповідних рішень тощо).

Згідно зі ст. 122 ЦК кожний учасник повного товариства має право діяти від імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи

спільно, або що ведення справ доручено окремим учасникам. Якщо ведення справ доручено окремим учасникам повного товариства, інші учасники можуть вчиняти правочини від імені товариства за наявності у них довіреності (тобто, повноваження), виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства. Учасник повного товариства, що діяв у спільних інтересах без відповідних на це повноважень, має право у разі, якщо його дії не були схвалені іншими учасниками, вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат, якщо доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло чи набуло майно, яке за вартістю перевищує ці витрати.

У разі спору між учасниками повного товариства повноваження на ведення справ товариства, надані одному чи кільком учасникам, можуть бути припинені судом на вимогу одного чи кількох інших учасників товариства за наявності для цього достатніх підстав, зокрема внаслідок грубого порушення учасником, уповноваженим на ведення справ товариства, своїх обов'язків чи виявлення його нездатності до розумного ведення справ. На підставі рішення суду до засновницького договору товариства вносяться необхідні зміни (ст. 122 ЦК).

Питання здійснення правосуб'єктності командитного товариства його учасниками вирішуються з урахуванням особливостей цієї форми товариства.

Так, згідно зі ст. 136 ЦК управління справами командитного товариства здійснюється повними учасниками у порядку, встановленому для повного товариства. Вкладники не мають права брати участі в управлінні діяльністю командитного товариства та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю, тобто на загальних підставах відносин представництва, передбачених главою 17 ЦК. У випадку, коли ведення справ доручається окремому учаснику товариства, йому видається довіреність. Довіреність може бути видана не тільки

повному учаснику, але й вкладнику. Однак це не означає, що останній набуває прав повного учасника товариства. Вкладники не можуть оспорювати дії повних учасників командитного товариства з управління та ведення справ товариства, оскільки вони не мають права втручатися у процес прийняття комерційних та організаційних рішень у відносинах товариства з третьою особою. У випадку завдання збитків товариству з вини повних учасників, вкладники набувають права вимагати від останніх відшкодування завданих ними збитків. Отже, повні учасники командитного товариства діють від імені товариства, за винятком тих випадків, коли засновницьким договором не визначено, що всі учасники товариства ведуть справи спільно або що ведення справ останнього доручено окремим учасникам.

Література

1. Бережна А.Ю., Чечетова Н.Ф. Особливості корпоративного управління в Україні // Регіональні перспективи. – 2001. – № 4. – С.17-20.
2. Козлова Н. Гражданско-правовой статус органов юридического лица // Хозяйство и право. – 2004. – № 8. – С.42-60.
3. Корпоративне управління / Спасибо-Фатєєва І.В., Кібенко О.Р., Борисова В.І. / За ред.проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої – Х. : Право – 2007. – 500 с.
4. Корпоративне управління за законодавством України:теоретико-прикладні проблеми. Монографія / О.А. Беляневич, А.В. Мягкий.- К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України – 2017. – С. (320 с)
5. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики: монографія / В.А, Васильєва, А.В, Зеліско, В.В. Луць, І.Б. Саракун, Л.В. Сіщук та ін. ; за заг. ред. проф. В.А, Васильєвої; Нац. Акад. правових наук України, наук.-дослід. Ін-т приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака,

- Лабораторія проблем корпорат. права; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефанчука», навчально-наук. Ін.-т. – І. –Ф.: Супрун В.П. – 2017. – 498 с.
6. Малик І. Підходи до оцінювання ефективності моделі корпоративного управління акціонерними товариствами // Економіст. – 2005. – № 12. – С.55-59.
  7. Пахомова Н. Проблема корпоративного управління в Росії (економіко-правовий аспект) //Юрист. – 2004. – № 10. – С.16-18.
  8. Пігуль Н.Г. Проблеми розвитку корпоративного управління в Україні та шляхи їх розв'язання // Вісник Української академії банківської справи.- 2004.- № 1.- С.23-26
  9. Принципи корпоративного управління // Банковський аудитор. – 2005. – № 12. – С.5-12.
  10. Резанова Н.С. Корпоративне управління на порозі ХХІ століття // Фінанси України. – 2002. – № 1. –С.13-20
  11. Тихомиров Ю. Корпоративне управління: правові аспекти //Право и экономика. – 2003. – №3. – С.18-21.
  12. Фролов П. Корпоративне управління і проблеми функціонування виконавчого органу – правління // Економіка України. – 2004. – № 2. – С.41-47.

ТЕМА 7.

ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ТОВАРИСТВА

1. Поняття та правові форми припинення діяльності підприємницького (господарського) товариства.
2. Поняття, підстави і порядок ліквідації підприємницького (господарського) товариства.
3. Загальна характеристика підстав реорганізації підприємницького (господарського) товариства.
4. Розподіл коштів товариства при його ліквідації.

Ключові слова теми: Припинення підприємницького товариства. Ліквідація товариства. Реорганізація товариства. Злиття товариств. Поділ товариств. Перетворення товариства. Приєднання товариств. Виділ товариства.

Методичні вказівки

Припинення суб'єктів підприємництва, як і їх утворення, здійснюється в порядку, передбаченому в законі. Розрізняють підстави, способи і форми припинення суб'єктів підприємництва.

Підстави припинення є певні життєві обставини, з якими закон пов'язує виникнення, зміну та припинення правовідносин (юридичні факти).

Способи припинення – це передбачений законом порядок здійснення процедури припинення, яка починається за волею власника або уповноваженої ним особи або за рішенням компетентного органу держави (суду).

Форми припинення – це прийоми, за допомогою яких здійснюється процедура припинення. До таких форм належать реорганізація та ліквідація.

Ліквідація суб'єкта підприємницької діяльності означає повне припинення його діяльності.

Підстави ліквідації передбачені ст. 59 ГК України. До них належать:

1. рішення власника чи уповноваженого ним органів; рішення інших осіб – засновників чи їх правонаступників (ч. 6 ст. 59 ГК);
2. закінчення строку, на який було створено суб'єкт, або досягнення мети, заради якої він створювався;
3. скасування державної реєстрації;
4. рішення суду чи господарського суду, в т.ч. визнання суб'єкта підприємницької діяльності банкрутом.

Оголошення про ліквідацію будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності підлягає опублікуванню реєструючим органом у спеціальному додатку газети «Урядовий кур'єр» та (або) в офіційному друкованому виданні органу державної влади або органу місцевого самоврядування за місцем знаходження суб'єкта підприємницької діяльності протягом 10 днів з дня припинення діяльності суб'єкта (ст. 59 ГК).

Відповідно до положень статті 110 ЦК України юридична особа ліквідується:

1) за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами;

2) за рішенням суду про визнання судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом.

Вимога про ліквідацію юридичної особи на підставах, зазначених у п. 2 ч. 1 ст. 110 ЦК, може бути пред'явлена до суду органом, що здійснює державну реєстрацію, а також учасником юридичної особи. Рішенням суду про ліквідацію юридичної особи на його учасників або орган, уповноважений установчими документами приймати рішення про ліквідацію юридичної особи, можуть бути покладені обов'язки щодо проведення ліквідації юридичної особи. Якщо вартість майна юридичної особи є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, юридична особа ліквідується в порядку, встановленому законом про відновлення платоспроможності або визнання банкрутом. Для ліквідації у встановленому законом порядку створюється ліквідаційна комісія.

Ліквідаційна комісія утворюється:

1. власником, його представником чи уповноваженим органом;

2. вищими органами (наприклад, при ліквідації суб'єктів, заснованих на колективній власності);

3. господарським судом.

Орган, який прийняв рішення про ліквідацію, встановлює порядок і строки ліквідації та заявлення претензій кредиторами, який не може бути менше 2 місяців з дня оголошення про ліквідацію.

З дня створення ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження по управлінню справами суб'єкта. Крім того, ліквідаційна комісія розміщує в друкованих органах повідомлення про ліквідацію, порядок і строки заяви претензій кредиторами, а явних (відомих) кредиторів повідомляє персонально в письмовій формі протягом 10 днів чи у спеціальні строки.

Одночасно комісія вживає заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості, виявлення вимог кредиторів, оцінює наявне майно суб'єкта, розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс, який подається органу, що створив комісію.

Юридична особа є ліквідованою з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про її припинення.

У відповідності до ч.2-5 ст. 59 Господарського кодексу України передбачені види реорганізації суб'єктів господарювання – злиття, приєднання, поділ, перетворення.

Злиттям є створення нового господарського товариства – правонаступника з переданням йому всього майна, всіх прав та обов'язків декількох товариств, що припиняються внаслідок цього.

Приєднанням є припинення одного або декількох товариств з переданням ним (ними) згідно з передавальним актом усього свого майна, всіх прав та обов'язків іншому господарському товариству – правонаступнику.

Якщо товариству, до якого здійснюється приєднання, належить частка у статутному капіталі товариства, що приєд-

нується, така частка не враховується для визначення розміру статутного капіталу товариства в результаті приєднання. Якщо товариству, що приєднується, належить частка у статутному капіталі товариства, до якого здійснюється приєднання, така частка не враховується для визначення розміру статутного капіталу товариства в результаті приєднання.

Поділом є припинення товариства з переданням всього його майна, всіх прав та обов'язків двом чи декільком новим товариствам – правонаступникам згідно з розподільним балансом.

Якщо частка у статутному капіталі товариства, що припиняється шляхом поділу, належить самому товариству, така частка підлягає розподілу між його учасниками пропорційно до належних їм часток у статутному капіталі товариства, що припиняється.

У разі перетворення одного суб'єкта господарювання в інший до новоутвореного суб'єкта господарювання переходять усі майнові права і обов'язки попереднього суб'єкта господарювання²³.

Товариства, які беруть участь у припиненні, можуть укласти договір про припинення, який визначатиме умови передачі майна, прав та обов'язків юридичним особам – правонаступникам, розмір часток кожного учасника у статутному капіталі кожної юридичної особи – правонаступника або коефіцієнти конвертації часток в акції (якщо правонаступниками є акціонерні товариства), склад органів юридичних осіб – правонаступників та інші умови припинення.

Правонаступникам юридичних осіб, які припинилися, не можуть належати частки у власному статутному капіталі.

Конвертація часток учасників у статутному капіталі товариства, що припиняється внаслідок поділу, в частки у ста-

---

²³ Господарський кодекс України: Науково-практичний коментар / О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, В. М. Коссаєв та ін.; за ред. О. І. Харитонової. – Х.: Одісеї, 2007. – 832 с., с. 129

тутному капіталі товариств- правонаступників здійснюється із збереженням співвідношення між частками учасників у капіталі товариства та кожного товариства- правонаступника.

Частки учасників у статутному капіталі товариства, що припиняється внаслідок злиття або приєднання, конвертуються в частки учасників у статутному капіталі товариства- правонаступника із збереженням співвідношення між частками учасників, яке існувало в товаристві, що припинилося, у межах сукупної частки таких учасників у статутному капіталі товариства- правонаступника.

У разі виділу товариства частки у статутному капіталі товариства, з якого здійснюється виділ, конвертуються в частки цього товариства і товариства, що виділилося, та розподіляються між учасниками із збереженням співвідношення часток учасників товариства, що існувало до виділу.

У разі перетворення товариства частки у статутному капіталі товариства, що перетворюється, конвертуються в частки товариства- правонаступника та розподіляються між учасниками із збереженням співвідношення часток учасників товариства, що існувало до перетворення.

Якщо правонаступником товариства є юридична особа, щодо якої законом не передбачено статутного (складеного) капіталу або поділу такого капіталу на частки між учасниками, положення частин другої – п'ятої цієї статті не застосовуються.

Література

1. Валітов С. С. Конкурентне право України Навчальний посібник / С.С.Валітов – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 141
2. Господарський кодекс України: Науково-практичний коментар / О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, В. М. Коссака та ін.; за ред. О. І. Харитонові. – Х.: Одісея, 2007. – С. 129

3. Науково-практичний коментар Закону України «Про акціонерні товариства» / О.М.Вінник. – К. : Юрінком Інтер, 2009.– 312 с.
4. Положення про порядок поділу підприємств і об'єднань та відокремлення від них структурних підрозділів і одиниць, що затверджено Наказом Міністерства економіки України, Міністерства статистики України, Антимонопольного комітету України від 20 квітня 1994 року № 43/79/5 / сайт «Законодавство України» // Електронний ресурс – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0153-94
5. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубевої, К.: Правова єдність., 2007. – 1140 с
6. Черничинець С.П. Неузгодженість окремих статей Цивільного і Господарського кодексів та їх негативний вплив на діяльність суб'єктів господарювання / С.П.Черничинець / Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2006. – № 4. – С. 29-34.
7. Юркевич Ю. М. Заходи до забезпечення позову у справах щодопримусового припинення юридичних осіб з правонаступництвом / Ю. М.Юркевич // Актуальні питання реформування правової системи України: зб.наук. ст. за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції, Луцьк, 4-5 червня 2010 р. / Уклад. Вознюк Н.І., Климчук Т.Д., Крисюк Ю.П., Старко О.Л., Старчук О.В., Шевчук І.М., Чупринський Б.О. – Луцьк:Волинська обласна друкарня, 2010. – 716 с. – С. 459-461
8. Юркевич Ю. М. Правове регулювання виділу юридичних осіб / Ю. М.Юркевич // Правова політика Української держави: Матеріали Міжнародноїнауково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Том 1 / 19-20 лютого 2010 року – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університетімені Василя Стефаника, 2010. – 342с. – С. 200-203

ТЕМА 8. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

1. Поняття, правова сутність та ознаки акціонерного товариства.
2. Види акціонерних товариств.
3. Поняття переважного права на придбання акцій
4. Створення акціонерного товариства
5. Зміни до статутного капіталу акціонерного товариства

Ключові слова теми: Акціонерні товариства. Приватні акціонерні товариства. Публічні акціонерні товариства. Акції. Переважне право купівлі акцій. Статутний капітал акціонерного товариства. Акціонери.

Методичні вказівки

Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства», ст. 152 ЦК України акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. До товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення акціонерами протиправних дій, крім випадків, визначених законом.

Акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, тільки в межах належних їм акцій. До акціонерів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення протиправних дій товариством або іншими акціонерами.

Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, визначених статутом товариства, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій.

Закон України «Про акціонерні товариства» запроваджує поділ акціонерних товариств на приватні та публічні.

Приватним є акціонерне товариство, яке може здійснювати тільки приватне розміщення акцій. У разі прийняття загальними зборами приватного акціонерного товариства рішення про здійснення публічного розміщення акцій до статуту товариства вносяться відповідні зміни, у тому числі про зміну типу товариства – з приватного на публічне. Тип акціонерного товариства зазначається у статуті акціонерного товариства. Зміна типу товариства з приватного на публічне або з публічного на приватне не є його перетворенням.

Публічне акціонерне товариство може здійснювати публічне та приватне розміщення акцій. Акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів та товариства. На відміну від приватних акціонерних товариств, публічне акціонерне товариство зобов'язане пройти процедуру включення акцій до біржового списку хоча б однієї фондової біржі.

Акціонерне товариство самостійно визначає необхідність зазначати у своєму найменуванні його тип.

Таким чином за своєю суттю приватні та публічні акціонерні товариства є практично аналогом закритих та відкритих акціонерних товариств, з урахуванням доповнень та змін, які передбачені новим законом. У зв'язку з цим не слід ототожнювати поділ акціонерних товариств на приватні та публічні із загальною класифікацією юридичних осіб на юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права відповідно до ЦК України. Підставою для класифікації юридичних осіб на приватні та публічні у ЦК України є порядок

заснування та наявність суб'єкта владних повноважень як засновника.

Акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів товариства.

Переважне право акціонерів приватного акціонерного товариства на придбання акцій цього товариства, що пропонуються їх власником до відчуження третій особі, може бути передбачено статутом акціонерного товариства, якщо станом на дату прийняття такого рішення кількість акціонерів не перевищує 100 осіб. У разі якщо статутом приватного акціонерного товариства передбачено переважне право його акціонерів на купівлю акцій, що пропонуються їх власником до продажу третій особі, таке переважне право реалізовується відповідно до частин третьої – шостої цієї статті. Порядок реалізації переважного права акціонерів на придбання акцій приватного акціонерного товариства, що пропонуються їх власником до відчуження (крім продажу) третій особі, встановлюється статутом такого товариства.

Акціонери приватного акціонерного товариства мають переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами цього товариства, за ціною та на умовах, запропонованих акціонером третій особі, пропорційно кількості акцій, що належать кожному з них. Переважне право акціонерів на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами цього товариства, діє протягом двох місяців з дня отримання товариством повідомлення акціонера про намір продати акції, якщо коротший строк не передбачено статутом товариства²⁴.

Строк переважного права, передбачений статутом товариства, не може бути меншим ніж 20 днів з дня отримання

---

²⁴ Щербина Е. Переваги Закону «Про акціонерні товариства» для іноземних акціонерів та складнощі у застосуванні окремих новел [Електронний-ресурс] / Е. Щербина. – Режим доступу :<http://blog.liga.net/user/jurclub/article/2879.aspx>

товариством відповідного повідомлення. Строк переважного права припиняється у разі, якщо до його спливу від усіх акціонерів товариства отримані письмові заяви про використання або про відмову від використання переважного права на купівлю акцій.

Акціонер приватного акціонерного товариства, який має намір продати свої акції третій особі, зобов'язаний письмово повідомити про це решту акціонерів товариства із зазначенням ціни та інших умов продажу акцій. Повідомлення акціонерів товариства здійснюється через товариство. Після отримання письмового повідомлення від акціонера, який має намір продати свої акції третій особі, товариство зобов'язане протягом двох робочих днів направити копії повідомлення всім іншим акціонерам товариства. Якщо інше не передбачено статутом товариства, повідомлення акціонерів товариства здійснюється за рахунок акціонера, який має намір продати свої акції.

Якщо акціонери приватного акціонерного товариства не скористаються переважним правом на придбання всіх акцій, що пропонуються для продажу, протягом строку, встановленого цим Законом або статутом акціонерного товариства, акції можуть бути продані третій особі за ціною та на умовах, що повідомлені акціонерам товариства.

У разі порушення зазначеного переважного права на придбання акцій будь-який акціонер товариства має право протягом трьох місяців з дня, коли він дізнався або повинен був дізнатися про таке порушення, вимагати в судовому порядку переведення на нього прав та обов'язків покупця акцій.

Уступка зазначеного переважного права іншим особам не допускається.

Зазначене переважне право акціонерів приватного товариства не поширюється на випадки переходу права власності на цінні папери цього товариства в результаті їх спадкування чи правонаступництва.

У разі виникнення права звернення стягнення на акції приватного акціонерного товариства у зв'язку з їх заставою відчуження таких акцій здійснюється з дотриманням переважного права акціонерів на придбання цих акцій.

Переважне право акціонерного товариства на придбання акцій власної емісії, що пропонуються їх власником до відчуження третім особам, не допускається.

Засновниками акціонерного товариства визнаються держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, а також фізичні та/або юридичні особи, що прийняли рішення про його заснування.

Засновниками акціонерного товариства можуть бути одна, дві чи більше осіб.

Засновниками може укладатися засновницький договір, у якому визначаються порядок провадження спільної діяльності щодо створення акціонерного товариства, кількість, тип і клас акцій, що підлягають придбанню кожним засновником, номінальна вартість і вартість придбання цих акцій, строк і форма оплати вартості акцій, строк дії договору. Для створення акціонерного товариства засновники повинні провести закрите (приватне) розміщення його акцій, установчі збори та здійснити державну реєстрацію акціонерного товариства.

Засновницький договір не є установчим документом товариства і діє до дати реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій.

Засновницький договір укладається в письмовій формі. Якщо товариство створюється за участю фізичних осіб, їх підписи на засновницькому договорі підлягають нотаріальному засвідченню²⁵.

---

²⁵ Положення про порядок реєстрації випуску (випусків) акцій при заснуванні акціонерних товариств від 17 червня 2014 р. за № 642/25419. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0642-14>

У разі заснування товариства однією особою засновницький договір не укладається.

У разі заснування акціонерного товариства його акції підлягають розміщенню виключно серед його засновників шляхом приватного розміщення. Публічне розміщення акцій товариства може здійснюватися після отримання свідоцтва про реєстрацію першого випуску акцій.

Особливості створення акціонерного товариства шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення підприємницького (підприємницьких) товариств, державного (державних) та комунального (комунальних) підприємств у акціонерне товариство визначаються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а за участю державних та (чи) комунальних підприємств – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Фондом державного майна України.

Створення акціонерного товариства здійснюється за такими етапами:

1) прийняття зборами засновників рішення про створення акціонерного товариства та про закрите (приватне) розміщення акцій;

2) подання заяви та всіх необхідних документів на реєстрацію випуску акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

3) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;

4) присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера цінних паперів;

5) укладення з Центральним депозитарієм цінних паперів договору про обслуговування емісії акцій;

6) закрите (приватне) розміщення акцій серед засновників товариства;

7) оплата засновниками повної вартості акцій;

8) затвердження установчими зборами товариства результатів закритого (приватного) розміщення акцій серед засновників товариства, затвердження статуту товариства, а також прийняття інших рішень, передбачених законом;

9) реєстрація товариства в органах державної реєстрації;

10) подання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;

11) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;

12) отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;

13) видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції²⁶.

Дії, що порушують процедуру створення акціонерного товариства, встановлену цим Законом, є підставою для прийняття Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку рішення про відмову в реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій. У разі прийняття такого рішення Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку звертається до суду з позовом про ліквідацію акціонерного товариства.

У разі заснування акціонерного товариства однією особою рішення, які повинні прийматися зборами засновників, приймаються цією особою одноосібно і оформляються рішенням про намір заснувати товариство. Якщо єдиним засновником товариства є фізична особа, її підпис на рішенні про намір заснувати товариство підлягає нотаріальному засвідченню.

Статутний капітал товариства збільшується шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення до-

---

²⁶ Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

даткових акцій існуючої номінальної вартості у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Акціонерне товариство має право збільшувати статутний капітал після реєстрації звітів про результати розміщення всіх попередніх випусків акцій.

Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства із залученням додаткових внесків здійснюється шляхом розміщення додаткових акцій.

Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства без залучення додаткових внесків здійснюється шляхом підвищення номінальної вартості акцій.

Акціонерне товариство не має права приймати рішення про збільшення статутного капіталу шляхом публічного розміщення акцій, якщо розмір власного капіталу є меншим, ніж розмір його статутного капіталу.

Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства у разі наявності викуплених товариством акцій не допускається.

Збільшення статутного капіталу товариства для покриття збитків не допускається, крім випадків, встановлених законом.

Обов'язковою умовою збільшення статутного капіталу акціонерним товариством є відповідність розміру статутного капіталу після його збільшення вимогам, передбаченим частиною першою статті 14 Закону про АО, на дату реєстрації змін до статуту товариства.

Статутний капітал акціонерного товариства зменшується в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, шляхом зменшення номінальної вартості акцій або шляхом анулювання раніше викуплених товариством акцій та зменшення їх загальної кількості, якщо це передбачено статутом товариства.

Після прийняття рішення про зменшення статутного капіталу акціонерного товариства виконавчий орган протягом 30 днів має письмово повідомити кожного кредитора, вимоги якого до акціонерного товариства не забезпечені заставою, гарантією чи порукою, про таке рішення.

Кредитор, вимоги якого до акціонерного товариства не забезпечені договорами застави чи поруки, протягом 30 днів після надходження йому зазначеного в частині другій цієї статті повідомлення може звернутися до товариства з письмовою вимогою про здійснення протягом 45 днів одного з таких заходів на вибір товариства: забезпечення виконання зобов'язань шляхом укладення договору застави чи поруки, дострокового припинення або виконання зобов'язань перед кредитором, якщо інше не передбачено договором між товариством та кредитором.

У разі, якщо кредитор не звернувся у строк, передбачений цією частиною, до товариства з письмовою вимогою, вважається, що він не вимагає від товариства вчинення додаткових дій щодо зобов'язань перед ним.

Зменшення акціонерним товариством статутного капіталу нижче встановленого законом розміру має наслідком ліквідацію товариства.

Література

1. Віннік О.М., Щербина В.С. Акціонерне право: Навч. посібник. – К: Атіка, 2000. – 544 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Здоронюк Г. З. Актуальні питання діяльності акціонерних товариств. – К.: Юридическая практика, 2007. – 480 с.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів: Закон України від 16 листопада 2017 р. № 2210-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-19>
6. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
7. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1.

Загальні засади корпоративного права

1. Проаналізувати різні точки зору щодо поняття та змісту корпоративного права
2. Скласти схему «Джерела корпоративного права».
3. Визначити галузеву належність корпоративних відносин на підставі аналізу актів корпоративного законодавства та спеціальної літератури.
4. У чому полягає зв'язок корпоративного права з іншими галузями права?
5. Розкрийте основні завдання курсу «Корпоративне право».

Тема 2.

Суб'єкти корпоративних правовідносин

1. Хто може виступати суб'єктами корпоративних прав?
2. Проаналізуйте Закон України «Про акціонерні товариства» та та визначіть дві категорії суб'єктів за цим законом.
3. Визначіть правовий статус держави як суб'єкта корпоративних прав.
4. Визначіть спеціально уповноважених органів державної влади, що є учасниками корпоративних відносин.
5. Визначити з посиланням на норми чинного законодавства, як співвідносяться поняття «засновник товариства», «учасник товариства» та «акціонер».

Тема 3.

Підприємницьке товариство як суб'єкт корпоративного права

1. Розкрийте поняття та роль підприємницьких товариств в системі підприємництва України.
2. Дайте визначення правосуб'єктності підприємницького товариства.
3. Розв'язати ситуаційні завдання: За юридичною консультацією звернувся звернувся гр-н Петренко І.В., який мав намір створити юридичну особу з одним засновником для здійснення господарської діяльності, з проханням дати роз'яснення, а саме:
  - 1) Яка з організаційно-правових форм підприємницького товариства є самою поширенішою в Україні? Чому?
  - 2) В якому порядку реєструється даний вид підприємницького товариства?Підготуйте письмову відповідь на всі поставлені питання з врахуванням положень чинного законодавства України.
4. Розробіть статут ТОВ.

Тема 4.

Поняття та види корпоративних прав

1. Розв'язати ситуаційні завдання:

Повне товариство «А» звернулося до суду з вимогою виключити зі свого складу учасника Сидоренка, так як той системативно не виконує свої обов'язки. Така бездіяльність Сидоренка перешкоджає діяльності товариства. Сидоренко заперечує проти позову, посилаючись на свою заклопотаність протягом останніх шести місяців. Що вирішить суд? Які підстави та порядок виключення учасника з повного товариства?
2. Дослідити різні класифікації корпоративних прав. Зробити відповідну схему.

Тема 5.

Правовий режим майна підприємницького товариства

1. Назвіть джерела формування майна корпоративних підприємств.
2. Які вимоги ставляться до капіталу та фондів підприємницьких товариств.
3. Яким чином закріплюється за державним і комунальним підприємствами майно, що передається їм для здійснення господарської діяльності?
4. Зробіть схему – порядок використання доходів корпоративного підприємства.

Тема 6.

Поняття та сутність корпоративного управління

1. Розробити:
А-К: Положення про наглядову раду акціонерного товариства.
К-П: Положення про виконавчий орган ТОВ.
П-Я: Положення про загальні збори ТДВ.
2. Порядок скликання, проведення загальних зборів акціонерів і учасників.
3. Які органи управління АТ, ТОВ і ТДВ передбачені у Цивільному кодексі України і які передбачені за Господарським кодексом України і за Законом «Про господарські товариства»?

Тема 7.

Припинення діяльності підприємницького товариства

1. Подайте повний перелік нормативно-правових актів, якими регламентується припинення господарської діяльності в залежності від його юридичної сили в наступній схемі:

Нормативно-правовий акт (назва)	Статті
1.	
2.	

2. Назвіть види ліквідації.
3. Механізм реорганізації суб'єкта господарювання у формі злиття, поділу, приєднання.
4. Державна реєстрація припинення суб'єкта господарювання.

Тема 8.

Правове становище акціонерного товариства

1. Порядок збільшення та зменшення статутного фонду акціонерного товариства.
2. Випуск та розповсюдження акціонерним товариством цінних паперів. Оплата акцій.
3. Види і правове становище виконавчого органу акціонерного товариства.
4. Правове становище наглядової ради акціонерного товариства.
5. Придбання акцій приватного акціонерного товариства за наслідками придбання контрольного пакета акцій
6. Придбання акцій публічного акціонерного товариства за наслідками придбання контрольного пакета акцій або значного контрольного пакета акцій
7. Складіть схему черговості розподілу майна акціонерного товариства, що ліквідується, між кредиторами та акціонерами.

VI. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Корпоративне право: поняття, предмет, метод, структура, ознаки, джерела, місце у правовій системі України.
2. Поняття, види, суб'єкти, зміст корпоративних відносин. Посадові корпоративні відносини та відносини, суміжні з корпоративними.
3. Обмеження щодо автономії волі у корпоративному праві.
4. Порівняльна характеристика господарського товариства та приватного підприємства.
5. Установчі документи різних видів корпоративних підприємств: форма, зміст, істотні умови, порівняльна характеристика.
6. Модельні статuti господарських товариств.
7. Майно корпоративного підприємства: статус, джерела та порядок формування. Порядок формування майна господарських товариств різних видів в процесі їх створення.
8. Резервний фонд у господарських товариствах.
9. Поняття статутного капіталу та складеного капіталу господарського товариства. Мінімальні розміри статутного капіталу у господарських товариствах.
10. Паї та внески члена виробничого кооперативу.
11. Господарські об'єднання: поняття та види. Відмінності холдингових компаній та господарських об'єднань.
12. Корпоративні обов'язки.
13. Підстави набуття участі у корпоративному підприємстві і прав учасника (корпоративних прав).
14. Режим інформації про частки, акції, корпоративні права у різних видах господарських товариств та порядок доступу до неї.
15. Залежні товариства та асоційовані підприємства.
16. Управління державними корпоративними правами.

17. Поняття дивідендів, джерела та підстави для сплати дивідендів.
18. Періодичність, строки та способи сплати дивідендів.
19. Право учасника отримати майно корпоративного підприємства.
20. Етапи створення господарських товариств різних видів.
21. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Статус відомостей реєстру і порядок їх отримання.
22. Державна реєстрація змін до установчих документів корпоративного підприємства.
23. Поняття акції. Типи акцій. Форма випуску та існування акцій.
24. Добровільний викуп акціонерним товариством власних акцій: підстава, процедура, наслідки.
25. Обов'язковий викуп акціонерним товариством власних акцій: підстава, процедура, наслідки.
26. Статутний капітал акціонерного товариства. Порядок збільшення та зменшення статутного капіталу акціонерного товариства.
27. Порядок придбання значного та контрольного пакета акцій акціонерного товариства.
28. Право на участь у загальних зборах акціонерів.
29. Статус та компетенція загальних зборів акціонерного товариства.
30. Чергові та позачергові загальні збори акціонерів акціонерного товариства.
31. Порядок скликання загальних зборів акціонерного товариства і формування їх порядку денного.
32. Право на здійснення контролю на загальних зборах акціонерного товариства.
33. Порядок проведення реєстрації акціонерів на загальних зборах акціонерного товариства та визначення
34. кворуму.

35. Представництво акціонерів на загальних зборах акціонерного товариства.
36. Підрахунок голосів на загальних зборах акціонерного товариства та оформлення рішень загальних зборів акціонерів акціонерного товариства.
37. Наглядова рада акціонерного товариства. Статус та компетенція.
38. Обрання членів наглядової ради акціонерного товариства, голови наглядової ради.
39. Правовий статус члена наглядової ради акціонерного товариства.
40. Припинення повноважень членів наглядової ради акціонерного товариства, голови наглядової ради.
41. Порядок роботи наглядової ради акціонерного товариства: засідання, комітети, корпоративний секретар.
42. Виконавчий орган акціонерного товариства. Статус та компетенція. Порядок роботи та прийняття рішень.
43. Формування складу виконавчого органу акціонерного товариств. Припинення повноважень голови (членів) виконавчого органу акціонерного товариства та відсторонення їх від виконання повноважень.
44. Особливості діяльності наглядової ради і ревізійної комісії в акціонерному товаристві з державною часткою.
45. Холдиногові компанії в Україні. Поняття, особливості утворення та діяльності.
46. Статутний капітал товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю.
47. Форма проведення, порядок скликання загальних зборів учасників товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю.
48. Виконавчий орган товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю.
49. Голова товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю (голова загальних зборів) та директор то-

вариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю: порівняльна характеристика.

50. Вступ учасника до товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю: підстави, процедура, наслідки.
51. Виключення учасника товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю: підстави, процедура, наслідки.
52. Вихід учасника з товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю: підстави, процедура, наслідки.
53. Відчуження учасником товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю його частки у статутному капіталі товариства на користь інших осіб.
54. Правонаступництво щодо частки учасника товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю.
55. Відповідальність учасників повного товариства, повних учасників та вкладників командитного товариства за зобов'язаннями товариства.
56. Управління повним та командитним товариством, ведення справ повного та командитного товариства.
57. Статус вкладника командитного товариства.
58. Вихід, вибуття та виключення учасника повного товариства, повного учасника, вкладника командитного товариства.
59. Поняття виробничого кооперативу. Класифікації кооперативів за законодавством України.
60. Членство у виробничому кооперативі. Вступ до виробничого кооперативу. Припинення членства у виробничому кооперативі.
61. Значні правочини у господарських товариствах.
62. Поняття та види корпоративних конфліктів.

VII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З КУРСУ

1. Поняття «корпорація» та його етимологія.
2. Основні ознаки корпорацій.
3. Поняття, предмет та принципи корпоративного права.
4. Поняття та правова природа корпоративних правовідносин.
5. Правові підстави виникнення та припинення корпоративних правовідносин.
6. Елементи корпоративних правовідносин.
7. Суб'єкти корпоративних правовідносин.
8. Об'єкти корпоративних правовідносин.
9. Джерела корпоративного права, їх характеристика.
10. Значення локальних нормативних актів.
11. Поняття корпоративного підприємства. Корпоративні підприємства у системі понять та інститутів господарського права України.
12. Поняття підприємницького товариства. Підприємницькі товариства у системі понять та інститутів цивільного права України.
13. Концепції підприємства за Господарським кодексом України та Цивільним кодексом України: порівняльна характеристика.
14. Порівняльна характеристика господарських товариств та виробничих кооперативів.
15. Поняття та класифікація корпоративних прав.
16. Порядок виникнення та припинення корпоративних прав та обов'язків учасника господарського товариства.
17. Зміст корпоративних прав.
18. Межі здійснення корпоративних прав.
19. Право на участь в управлінні товариством.
20. Право на одержання прибутку (дивідендів) товариства.

21. Право учасника одержувати інформацію про діяльність товариства.
22. Право на одержання частки активів при ліквідації товариства.
23. Поняття корпоративних обов'язків та їх виконання.
24. Поняття корпоративного управління.
25. Загальна характеристика принципів корпоративного управління.
26. Поняття корпоративного контролю.
27. Конфлікт інтересів у корпоративних правовідносинах.
28. Поняття та класифікація органів управління господарського товариства.
29. Формування та компетенція органів господарським товариством.
30. Загальні збори учасників господарських товариств.
31. Порядок повідомлення учасників про проведення загальних зборів.
32. Порядок здійснення представництва учасників на загальних зборах.
33. Порядок голосування та прийняття рішення на загальних зборах учасників.
34. Виконавчі органи господарських товариств.
35. Характеристика одноособового виконавчого органу.
36. Колегіальний виконавчий орган та порядок прийняття ним рішень.
37. Компетенція виконавчих органів.
38. Функції наглядової ради господарського товариства.
39. Порядок обрання членів наглядової ради.
40. Порядок прийняття рішень наглядовою радою.
41. Контроль за діяльністю органів господарського товариства.
42. Ревізійна комісія господарського товариства.
43. Повноваження посадових осіб господарських товариств.
44. Відповідальність посадових осіб органів управління.

45. Статутний капітал: поняття, функції; порядок формування.
46. Порядок зміни (збільшення, зменшення) статутного капіталу.
47. Поняття відповідальності в корпоративних правовідносинах.
48. Характеристика відповідальності господарського товариства як корпорації.
49. Відповідальність учасників господарського товариства.
50. Особливості відповідальності членів органів управління господарських товариств.
51. Поняття корпоративних прав держави.
52. Підстави виникнення корпоративних прав держави.
53. Порядок здійснення державою своїх корпоративних прав.
54. Специфіка корпоративного управління в акціонерних товариствах, акції якого належать державі.
55. Оцінка корпоративних прав держави.
56. Захист корпоративних прав держави.
57. Органи з управління корпоративними правами держави.
58. Правова природа та види корпоративних конфліктів та корпоративних спорів.
59. Особливості порядку розгляду корпоративних конфліктів.
60. Поняття захисту корпоративних прав.
61. Характеристика форм захисту корпоративних прав.
62. Самозахист корпоративних прав.
63. Судова та позасудові форми захисту корпоративних прав.
64. Відшкодування збитків, завданих господарському товариству його посадовою особою.
65. Поняття, підвідомчість та підсудність корпоративних спорів.
66. Визнання недійсними рішень загальних зборів та наглядової ради корпоративних підприємств.

67. Визнання недійсними установчих документів господарських товариств.
68. Визнання недійсними правочинів господарських товариств за позовами учасників.
69. Обмеження щодо забезпечення позовних вимог у корпоративних спорах.
70. Корпоративні загарбання, поглинання, корпоративне рейдерство: співвідношення понять.
71. Поняття та види корпоративного рейдерства. Порівняльна характеристика корпоративного рейдерства та грінмейлу.
72. Організація корпоративного рейдерства.
73. Організація системи захисту товариства від корпоративного рейдерства.

VIII. ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

- 1. Корпоративне право в об'єктивному значенні – це:**
  - a. система юридичних норм, що регулюють суспільні відносини щодо управління товариством;
  - b. система юридичних норм, що регулюють групу суспільних відносин, які виникають у зв'язку із створенням і функціонуванням юридичних осіб у результаті реалізації суб'єктами цивільних правовідносин права бути їх засновниками (учасниками);
  - c. система юридичних норм, що регулюють суспільні відносини щодо ліквідації господарського товариства.
  - d. право особи, об'єднуючи зусилля та капітал, стати учасником корпорації (юридичної особи).

- 2. Які господарські товариства можуть бути створені однією особою?**
  - a. повні товариства;
  - b. товариства з обмеженою відповідальністю;
  - c. командитні товариства.

- 3. На основі якого установчого документу діє акціонерне товариство?**
  - a. засновницький договір;
  - b. корпоративний договір;
  - c. статут.

- 4. З якого моменту товариство набуває статусу юридичної особи?**
  - a. з моменту прийняття рішення загальними зборами;
  - b. з моменту підписання засновницького договору;
  - c. з моменту державної реєстрації.

- 5. Протягом якого терміну товариство зобов'язане повідомити орган реєстрації про внесення змін до установчих документів?**
- a. протягом 5 днів;
  - b. протягом місяця;
  - c. протягом 15 днів;
  - d. протягом 3 днів.
- 6. Переважне право учасника товариства – це:**
- a. переважне право на придбання частки (частини частки) іншого учасника товариства, що продається третій особі;
  - b. переважне право на встановлення власної ціни на акції;
  - c. переважне право на продаж своєї частки.
- 7. Господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників, є :**
- a. товариством з додатковою відповідальністю;
  - b. повним товариством;
  - c. командитним товариством;
  - d. відкритим акціонерним товариством.
- 8. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить:**
- a. 1250 мінімальних розмірів заробітних плат;
  - b. 100 мінімальних розмірів заробітних плат;
  - c. 1250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
  - d. законом не встановлений.

- 9. Протокол загальних зборів акціонерного товариства підписується:**
- a. усіма акціонерами, присутніми на зборах;
  - b. головою зборів;
  - c. головою товариства;
  - d. нотаріусом.
- 10. На основі якого установчого документу діє командитне товариство?**
- a. засновницький договір;
  - b. корпоративний договір;
  - c. статут.
- 11. На протязі якого терміну виконачий орган зобов'язаний повідомити про зміни до порядку денного загальних зборів?**
- a. не менше ніж за 3 дні до запланованої дати загальних зборів учасників.
  - b. не менше ніж за 5 днів до запланованої дати загальних зборів учасників;
  - c. не менше ніж за 10 днів до запланованої дати загальних зборів учасників.
- 12. Повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства повинно бути зроблено у строк не пізніше як за _____ до дати їх проведення:**
- a. 45 днів;
  - b. 30 днів;
  - c. 15 днів;
  - d. 60 днів.
- 13. Учасник товариства може вийти з товариства у будь-який час без згоди інших учасників у разі:**
- a. якщо його частка становить менше 50 відсотків;
  - b. якщо його частка становить менше 25 відсотків
  - c. якщо його частка становить більше 50 відсотків;
  - d. якщо його частка становить більше 25 відсотків.

- 14. Акція, яка наділяє свого власника переважним правом на отримання дивідендів називається:**
- a. Привілейована акція;
  - b. Проста акція;
  - c. Акція на пред'явника.
- 15. Господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями – це:**
- a. Товариство з обмеженою відповідальністю;
  - b. Товариство з додатковою відповідальністю;
  - c. Повне товариство;
  - d. Акціонерне товариство.
- 16. Резервний капітал АТ формується у розмірі:**
- a. не менше ніж 15 відсотків статутного капіталу товариства шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку;
  - b. не менше ніж 25 відсотків статутного капіталу товариства шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку;
  - c. не менше ніж 35 відсотків статутного капіталу товариства шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку;
  - d. не менше ніж 50 відсотків статутного капіталу товариства шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку;

- 17. Протягом якого строку акціонер має право оскаржити рішення загальних зборів товариства до суду?**
- a. протягом 1 місяця;
  - b. протягом 1 року;
  - c. протягом 3 місяців;
  - d. протягом 6 місяців.
- 18. На який строк обираються члени наглядової ради акціонерного товариства?**
- a. не більше ніж 1 рік;
  - b. не більше ніж 3 роки;
  - c. не більше ніж 5 років;
  - d. не більше ніж 6 років.
- 19. Товариство виплачує дивіденди:**
- a. виключно грошовими коштами;
  - b. грошовими коштами та майном;
  - c. цінними паперами та грошовими коштами.
- 20. Перетворення акціонерного товариства здійснюється за рішенням:**
- a. наглядової ради;
  - b. загальних зборів;
  - c. правлінням.

ІХ. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА:

1. Агеев А. Б. Создание современной системы корпоративного управления в акционерных обществах : вопросы теории и практики / А. Б. Агеев. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 288 с.
2. Белов В. А. Гражданское право. Т. IV. Особенная часть. Относительные гражданско-правовые формы: учебник для Бакалавров / В. А. Белов. – М. : Юрайт, 2013. – 1085 с.
3. Боднар В.В. Переважні права в цивільному праві України. Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. – К., 2014. – 19 с.
4. Борисова В. До проблеми корпоративних прав учасників підприємницьких товариств / В. Борисова, С. Казанцев // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 4. – С. 133-140.
5. Борисова В. И. Корпорация – организационно-правовая форма корпоративных отношений // Альманах цивилистики : Сб. статей. Вып. 1 / Под ред. Р. А. Майданіка. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – С. 249–269.
6. Бровченко Т. І. Установчі документи юридичних осіб за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Т. І. Бровченко. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Х., 2015. – 230 с.
7. Вінник О. М. Господарські товариства і виробничі кооперативи : правове становище. – К. : Т-во «Знання» КОО, 1998. – 309 с.
8. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення : монографія / О. М. Вінник. – К. : Атіка, 2003. – 352 с.
9. Головатенко О. В. Правове регулювання відносин власності в акціонерних відносинах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. В. Головатенко. – Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 182 с.

ДОПОМІЖНА:

1. Бігняк О.В. Lecture course of corporate law. Lecture 1. General terms of corporate law. Sources of corporate legislation // Часопис цивілістики: науково-практичний журнал – 2017. – Вип.23. – С. 93-97.
2. Бігняк О.В. Lecture course of corporate law. Lecture 2. Subjects of corporate relations. Concepts and types of corporate rights and liabilities // Часопис цивілістики: науково-практичний журнал – 2017. – Вип.24. – С. 102-105
3. Жорнокуй Ю. М. Цивільно-правова природа корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах: 12.00.03: автореф. дис.... д-ра юрид. наук / Жорнокуй Юрій Михайлович; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, наук. консультант І. В. Спасиво-Фатєєва, офіційні опоненти: Н. С. Кузнецова, В. А. Васильєва, В. М. Кравчук. – Харків, 2016. – 44 с.
4. Кузнецова Н. С. Корпоративні спори: поняття, ознаки, зміст та визначення підвідомчості / Н. С. Кузнецова // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 2. – С. 34–39.
5. Луць В. В. Деякі питання здійснення та захисту корпоративних прав в Україні / В. В. Луць // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 1. – С. 125–130.
6. Пахомова Н. Н. Место корпоративных отношений в предмете гражданско-правового регулирования / Н. Н. Пахомова // Цивилистические записки. – Межвуз. сборн. научн. трудов – Вып.4. – М. : Статут, 2005. – 606 с.
7. Принципи корпоративного управління // Банковский аудитор. – 2005. – № 12. – С. 5–12.
8. Про затвердження принципів корпоративного управління Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 22 липня 2014 р. № 955 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/law/18922>.
9. Саракун І. Б. Суб'єкти корпоративних правовідносин / І. Б. Саракун // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 3. – С.16–20.

10. Саракун І. Особливості купівлі-продажу корпоративних прав учасників господарських товариств / І. Саракун // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 12. – С. 137–141.
11. Спасибо-Фатєєва І. Правова природа майнових і корпоративних прав, їх оборотоздатність та деякі аспекти застави / Інна Спасибо-Фатєєва, Тетяна Дуденко // Юридичний радник. – 2005. – № 2. – С. 26–30.
12. Томчишен С. В. Спірні питання щодо визначення складу сторін корпоративного спору / С. В. Томчишин // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2010. – № 1. – С. 34–35.
13. Харитонов Є. О. Поняття та види цивільних організаційних праввідносин : постановка проблеми / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova / Актуальні проблеми держави і права. – Одеса, 2008. – Вип. 41. – С. 9–16.
14. Федькович О. Корпоративні права за законодавством України / О. Федькович // Правовий тиждень. – 2009. – №16 (142).
15. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Бігняк О.В. «Квазі-корпорації» та євроінтеграція : монографія інституту європейської інтеграції // Розвиток національного права в контексті інтеграції в Європейський правовий простір. – Варшава. – 2018. – С. 53-71
16. Цікало В. Корпоративне товариство: поняття, ознаки, організаційно-правові форми // Право України. – 2006. – № 6. – С. 48–50
17. Цікало В. І. Правова природа корпоративного праввідношення / В. І. Цікало // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 4. – С. 157–165.
18. Цікало У. Поняття, ознаки та організаційно-правові форми юридичних осіб корпоративного типу за чинним законодавством України / Ульяна Цікало // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2010. – № 51. – С. 223–230.
19. Штим Т. Б. Акціонерні угоди, правочини із заінтересованістю та значні правочини в акціонерних товариствах : 12.00.04 :

автореф. дис.... канд. юрид. наук / Штим Тетяна Богданівна; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2015. – 20 с.

20. Finch, W. Corporate insolvency law [Electronic resource] / W.Finch. – Cambridge : Cambridge university press, 2009. – 916 p.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. Верховна Рада України – www.rada.gov.ua
2. Єдиний держаний реєстр судових рішень – www.reyestr.court.gov.ua
3. eNUOLAIR – депозитарій (архів) НУ ОЮА – <http://dspace.onua.edu.ua>.
4. Вищий господарський суд України – <http://www.arbitr.gov.ua/>
5. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – <http://www.nssmc.gov.ua/>
6. Національний депозитарій України – <http://csd.ua/index.php?lang=ru>.

Зміст

I. ВСТУП	3
II. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ	5
III. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО»	10
IV. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	11
V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	85
VI. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ	89
VII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З КУРСУ	93
VIII. ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	97
IX. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	102

Навчальне видання

О. І. Харитонова, Л. І. Галупова

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник
Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти
ступеня магістра права; галузь знань – 08 «Право»,
спеціальність – 081 «Право»

Підписано до друку 04.11.2019 р.
Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 6,28.
Наклад 100 прим. Зам. № 1911-06.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.fenixbooks.com